

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bc. Vasyl Kapustej

Komparace pravomocí prezidentů České republiky a Ukrajiny

Diplomová práce

Olomouc 2023

Věnováno

na památku statečného ukrajinského lidu a všech obětí ruské agrese...

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Komparace pravomocí prezidentů České republiky a Ukrajiny*“ samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval JUDr. Bc. Mariánu Kokešovi, Ph.D. za jeho cenné rady, věcné připomínky, zapůjčení odborné literatury a vstřícnost při konzultacích v souvislosti s vypracováváním této diplomové práce.

V Olomouci dne 30. října 2023

podpis:

Obsah

Úvod.....	6
1. Prezidenti ČR a Ukrajiny, jejich postavení v ústavním systému	8
1.1. Postavení prezidenta České republiky v ústavním systému ČR.....	8
1.1.1. Vymezení prezidenta České republiky jako hlavy státu.....	9
1.1.2. Vymezení prezidenta České republiky jako součást moci výkonné.....	10
1.2. Postavení prezidenta v ústavním systému Ukrajiny.....	12
1.2.1. Vymezení prezidenta Ukrajiny jako hlavy státu	13
1.2.2. Vymezení prezidenta Ukrajiny jako samostatné moci.....	15
2. Pár slov ke kontrasignaci, delegaci a náhradnímu výkonu prezidentských pravomocí	18
3. Pravomoci prezidenta v oblasti zahraničních vztahů	21
3.1. Zastupování státu navenek.....	21
3.2. Sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv	22
3.3. Uznávání států.....	24
3.4. Přijímání, jmenování a odvolávání vedoucích zastupitelských misí.....	25
4. Pravomocce prezidenta spojené s fungováním parlamentu.....	27
4.1. Vyhlášení voleb	27
4.2. Svolání parlamentu	28
4.3. Rozpouštění parlamentu	28
4.4. Vystupování v parlamentu.....	30
4.5. Zákonodárna iniciativa.....	31
4.6. Podepisování zákonů.....	32
4.7. Právo veta	33
5. Pravomoci prezidenta spojené s fungováním vlády.....	35
5.1. Ustavování vlády	35
5.2. Demise vlády	37
5.3. Odvolání vlády	38
6. Pravomoci prezidenta spojené s fungováním moci soudní.....	38
6.1. Jmenování soudců.....	38
6.2. Milost a amnestie.....	40
7. Další pravomoci prezidentů ČR a Ukrajiny a jejich vztah k dalším orgánům a institucím.....	42
7.1. Prezident České republiky	42
7.2. Prezident Ukrajiny	43

Závěr.....	46
Seznam použitých zdrojů:.....	48
České monografie:	48
Ukrajinské monografie:	49
Články v odborném časopise:	50
Právní předpisy České republiky:	50
Nálezy Ústavního soudu České republiky:	50
Právní předpisy Ukrajiny:.....	51
Nálezy, usnesení a rozhodnutí Ústavního soudu Ukrajiny	51
Internetové zdroje:.....	52
Jiné:.....	52
Abstrakt.....	53
Abstract.....	53
Klíčová slova – Key words.....	54

Úvod

Toto dané téma jsem si vybral, protože jsem již před několika lety napsal bakalářskou práci na téma „*Komparace ústavního vývoje ČR a Ukrajiny po rozpadu SSSR.*“ Rád bych se proto i nadále věnoval tématice ústavního práva i v této své diplomové práci, avšak nyní bych se chtěl konkrétně zaměřit na pravomoci prezidentů ČR a Ukrajiny, jakožto hlav států a jejich vzájemnou komparaci. Chtěl bych tak touto svojí diplomovou prací navázat na svoji předchozí bakalářskou práci a doplnit ji, rozšířit ji právě o toto specifické a zajímavé téma, jako jsou právě ústavněprávní instituty, jež mají hlavy obou výše zmíněných států k dispozici a navzájem je komparovat.

Téma *Komparace pravomocí prezidentů ČR a Ukrajiny* jsem si vybral také proto, že jsem polovinu ze svého života prožil v každé z těchto zemí. Obou zemí si nesmírně vážím, obě ve mně zanechali stopy a jak ČR, tak i Ukrajiny si vážím po všech jejich stránkách: kulturní, historické, sociologické a v neposlední řadě také právní.

ČR a Ukrajina toho mají společného mnohem více, než by se na první pohled mohlo zdát, např. velké množství Čechů má své předky z Ukrajiny a na samotné Ukrajině stále žije komunita tzv. Volyňských Čechů – byť i ta byla zasažena událostmi v r. 2014 a následnou válkou mezi Ruskem a Ukrajinou, která vyvrcholila v r. 2022 plnohodnotnou a rozsáhlou invazí vojsk RF na Ukrajinu, čímž se nejen Volyňští Češi, ale i mnoho Ukrajinců z nejméně zasažených oblastí rozhodli najít bezpečné útočiště v České republice. Jde o nejpočetnější skupinu cizinců, žijící v ČR, což se umocnilo zejména od začátku plnohodnotné rusko-ukrajinské války; tvoří zde 2. největší zahraniční diasporu, více jich je už jen v Polsku. A v neposlední řadě, ČR a Ukrajinu pojí historicko-kulturní a teritoriální pojítka v podobě Zakarpatské Ukrajiny (tzv. Podkarpatské Rusi), která byla kdysi součástí 1. československé republiky a nyní je součástí Ukrajiny.

Chtěl bych v této své diplomové práci provést popis a vzájemnou komparaci jednotlivých prezidentských pravomocí prezidentů ČR a Ukrajiny. Chtěl bych především zjistit, jak velké rozdíly mezi ČR a Ukrajinou v této problematice panují a zda tu jsou možnosti, že by se jedna či druhá země na základě svých historických, ale i nynějších zkušeností, mohla inspirovat jedna od druhé a do budoucna tak změnit, přizpůsobit svoji právní úpravu nově panující bezpečnostní situaci nejen v Evropě, ale i ve zbytku světa.

Cíl této práce tedy spočívá v přiblížení podstaty institutů, jež tvoří určitý soubor, který můžeme souhrnně nazvat prezidentskými pravomocemi prezidentů ČR a Ukrajiny, a které budeme vzájemně komparovat. Nejdůležitějším úkolem pro mne bude popsat aktuální právní úpravu oněch pravomocí prezidentů ČR a Ukrajiny a navzájem je komparovat.

S ohledem na téma této diplomové práce jsem zvolil deskriptivní přístup. Využiji metodu popisnou, systematickou a komparativní.

Územně se tedy budeme věnovat dnešní České republice a Ukrajině. Časově půjde o popis a komparaci především nynějších prezidentských pravomocí prezidentů ČR a Ukrajiny, avšak občas si zmíníme i historický kontext, jak jednotlivé instituty vypadaly třeba v období 1. československé republiky apod.

Původně měl být obsah této diplomové práce mnohem obsáhlejší, ale pak jsem si uvědomil, že mám i dispozici jen velmi limitovaný rozsah 90-120 tisíc znaků včetně mezer, a to bylo pro mě rozhodující, proto bohužel ponechávám stranou téma prezidentských dekretů, neboť kdybych je chtěl zahrnout do kvalifikační práce, tak by mi nestačil ani rozsah rigorózní práce, spíše by to bylo na obsáhlou monografii.

Proto tedy se tato diplomová práce skládá z úvodu, 7 kapitol a závěru. Nejdříve v úvodu, jakožto metodologicko-koncepční části, chci nastínit dané téma, důvody jeho výběru, cíle práce, použité přístupy a metody. V 1. kapitole se budu věnovat popisu funkce prezidenta republiky a jeho postavení v ústavním systému. V podkapitolách bych se pak chtěl věnovat popisu a komparaci postavení prezidentů v ústavních systémech ČR a Ukrajiny, hlavně jejich vymezení jakožto hlav států a jejich postavení v rámci dělby státní moci.

Druhou kapitolu věnuji krátkému popisu tzv. kontrasignace, také delegaci pravomocí a náhradnímu výkonu pravomocí prezidenta, neboť v násl. kapitolách si pak budeme prezidentské pravomoci klasifikovat a komparovat podle jejich podílů na fungování jednotlivých mocí, resp. podle oblastí, kterých se dotýkají, tak jak to učinil ve své knize *Ústavní základy organizace státu* doc. Jirásek. Přejde mi to jako lepší a přehlednější, než dělení na *kontrasignované* vs. *nekontrasignované*. Ovšem u prezidenta ČR samozřejmě vždy uvedu, zda jde o kontrasignovanou pravomoc či nikoliv.

Ve třetí kapitole si tedy probereme pravomoci prezidenta v oblasti zahraničních vztahů; ve čtvrté kapitole si projdeme pravomoci prezidenta spojené s fungováním parlamentu; v páté kapitole se budeme věnovat pravomocím prezidenta spojeným s fungováním vlády; v šesté kapitole si pak probereme pravomoci prezidenta, které jsou spojeny s fungováním moci soudní, a nakonec v sedmé kapitole si stručně projdeme zbytkovou kategorii pravomocí, které jsme si nezařadili do žádné z výše uvedených kapitol.

V závěru pak zhodnotím celou práci a poznatky, ke kterým jsem došel na základě komparace jednotlivých prezidentských pravomocí v obou zemích a nastíním možný další vývoj *de lege ferenda* na základě poznatků, ke kterým jsem v závěru kvalifikační práce došel.

Práce byla vypracována k 30. říjnu 2023.

Přeji příjemnou četbu.

1. Prezidenti ČR a Ukrajiny, jejich postavení v ústavním systému

„Prezident je slovo pocházející z latiny a znamená předseda. Prezident jako označení hlavy státu v republice se rozšířil po vzoru americké ústavy z roku 1787, která vstoupila v účinnost roku 1789 a brzy se stal dominantní. (...) Od roku 1918 se hlavou státu na území Čech, Moravy a Slezska prezident republiky. Jde o klasický typ individuální hlavy státu v republice. (...) Titul hejtman užívala hlava Ukrajiny v letech 1648–1764 a v r. 1918, kdy však šlo o volenou monarchii s rysy republiky.“¹ Od r. 1991 má rovněž i Ukrajina jako hlavu státu prezidenta. „Označení hlavy státu jako prezidenta je formálním projevem republikánského státního zřízení, výrazem pro monokratický státní orgán.“²

Role prezidenta ve státním zřízení je tedy mimořádně specifická a důležitá. Pokud budeme chtít charakterizovat postavení prezidenta, tak se budeme především zabývat jeho právním postavením tak, jak je vymezeno zejména na ústavní úrovni v ústavním systému daného státu. Postavení prezidenta je tedy definováno především rozsahem pravomocí jeho úřadu, ale také na druhé straně i omezeními upravenými daným právním řádem, zejména pak na ústavní úrovni, což mj. předurčuje i formu vlády v daném státě. Postavení prezidentů se různí podle konkrétní formy vlády.

1.1. Postavení prezidenta České republiky v ústavním systému ČR

Role prezidenta republiky v ústavním systému ČR je velmi důležitá, což dokládá i vcelku široká právní úprava postavení prezidenta České republiky, kterou nalezneme především na ústavní úrovni, a to v samotné Ústavě ČR³, zejména v hlavě třetí (moc výkonná) v čl. 54 až 66, dílčí oprávnění, resp. úkony prezidenta republiky, které činí v kooperaci s dalšími složkami státní moci pak nalezneme i na dalších místech Ústavy ČR, např. v čl. 34 odst. 1, čl. 35, čl. 50 odst. 1, čl. 51, čl. 68 odst. 2, 4 a 5, čl. 69 odst. 1, čl. 73 odst. 1 a 3, čl. 74, čl. 75, čl. 84 odst. 2, čl. 93 odst. 1, čl. 97 odst. 2 a čl. 107 odst. 2 – jde zejména o ty kompetence, které jsou spojeny s fungováním Parlamentu, vlády a soudní moci.

Dále pak nalezneme úpravu postavení prezidenta na zákonné úrovni, kde jsou jeho pravomoce určeny pro určité specifické situace či okruh vztahů – viz. také čl. 63 odst. 2 Ústavy ČR.: „Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.“ Běžné zákony tedy mohou pravomoce prezidenta republiky pouze rozšířit a posílit, nikoliv naopak.⁴

¹ KOUDELKA, Zdeněk, *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 23-24.

² JIRÁSEK, Jiří a kol. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013, s.174.

³ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava ČR“).

⁴ JIRÁSEK, Jiří a kol. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013, s. 188.

1.1.1. Vymezení prezidenta České republiky jako hlavy státu

„V systému orgánů státní moci se nachází jeden, který je tradičně označován jako hlava státu. Již samotný název orgánu zpravidla napovídá, jaká je jeho hlavní funkce ve státě. (...) pro hlavu státu platí, že stojí v čele státu a reprezentuje jej navenek, vůči jiným státům, tak současně vůči vlastnímu obyvatelstvu uvnitř státu.“⁵

Článek 54 odst. 1 Ústavy ČR charakterizuje prezidenta republiky jako „hlavu státu“, vychází tak z původní organické teorie státu, kdy jednotlivé státní orgány byly přiřazovány k částem (orgánům) lidského těla.⁶

Tato charakteristika prezidenta republiky, jakožto „hlavy státu“, může na první dojem [mylně] působit tak, že prezident republiky je ústavním orgánem, který je nadřazen všem ostatním orgánům. Ostatně i František Weyr o hlavě státu napsal: „Zpravidla se spatřuje v hlavě státu nejvyšší orgán.“⁷, obdobně také i Jan Svatoň: „Prezident je nejvyšším představitelem státu, vnějším nositelem jeho suverenity (...).“⁸, byť sám F. Weyr k tomu ovšem dodává a upozorňuje na nejednoduchost jasné charakteristiky pojmu *hlava státu*.

Takto důsledně lze hlavu státu vnímat pouze v absolutistické monarchii, avšak v liberální demokracii, ve které panuje dělba moci a systém brzd a protivah (vzájemná kontrola a vyvažování státních mocí, zejména legislativy a exekutivy), jehož součástí a významným prvkem je právě i funkce prezidenta republiky jakožto *hlavy státu*.⁹

Správné pojetí prezidenta republiky jako *hlavy státu* tedy zastávají dle mého názoru Lenka Bahýřová¹⁰, Jan Wintr¹¹ či Zdeněk Koudełka¹², když více méně shodně popisují hlavu státu spíše v „tradičním reprezentativním významu nežli funkčním“, tj. připisují mu především funkce „reprezentanta státu, garanta řádu a moderátora politických sporů“, se kterými jsou spojeny především „čestné a ceremoniální atributy“ založené především na ústavních tradicích a zvyklostech, které dotvářejí vnímání *hlavy státu* jako jeden ze symbolů státu. Obdobně také Aleš Gerloch, Jiří Hřebejk a Vladimír Zoubek¹³ anebo Václav Pavlíček a Jiří Hřebejk¹⁴ prezidenta republiky jakožto *hlavu státu* také považují za „reprezentanta státu, garanta plnění integrující roli vůči všem složkám státní moci a prostředníka kontinuity státní moci.“

⁵ Tamtéž, s. 174.

⁶ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 31.

⁷ WEYR, František. *Československé právo ústavní*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 51.

⁸ FILIP, Jan, SVATOŇ, Jan. *Státověda*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 232.

⁹ KREJČÍ, Jaroslav. Problém právního postavení hlavy státu v demokracii. Praha: *Moderní stát*, 1935, roč.8,č.4, s.14-18.

¹⁰ BAHÝŘOVÁ, Lenka. In: BAHÝŘOVÁ, Lenka a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 659.

¹¹ WINTR, Jan. Prezident republiky jako reprezentant státu, garant řádu a moderátor politických sporů. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 24.

¹² KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 33.

¹³ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2013, s. 168-169.

¹⁴ PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář*. 1. díl. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání. Praha: Linde, 1998, s. 206-208.

Pojem *hlava státu* tedy neznámá, že by byl prezident republiky ostatním ústavním orgánům nějak nadřazen a vyčníval nad nimi jako „*hlava nad zbytkem těla*.“ V souladu s klasickou triádou dělby státní moci, jež jsou si rovny, je prezident republiky pouze jednou ze složek moci výkonné (vedle vlády) a je tudíž jedním z vrcholných ústavních orgánů, to však nutně neznámá, že je orgánem nejvyšším.¹⁵ Pojem *hlava státu* lze tedy chápat především jako vyjádření reprezentativnosti funkce prezidenta republiky v jednání a rozhodování navenek i dovnitř státu.

Někteří autoři označují prezidenta republiky jako „*pouvoir neutre*“ [moc neutrální], neřadí jej tedy do moci výkonné, ale považují jej za zvláštní mocenskou složku, která by měla být jako nestranný arbitr nad mocí zákonodárnou a výkonnou zařazen do samostatné hlavy Ústavy.¹⁶ „*Tato koncepce se dovolává neutrálního postavení hlavy státu i v oblasti politické, což je neslučitelné s povahou prezidentského úřadu. Prostá nestrannost osoby prezidenta není politickou neutralitou. (...) Prezident republiky je ústavní funkce, která je v podstatě funkcí politickou (...). Ústava nezná pojem politicky neutrálního prezidenta. Prezident může být členem politické strany. Prezident je politickým činitelem. (...) hlava státu jest orgánem politickým (...).*“¹⁷

1.1.2. Vymezení prezidenta České republiky jako součást moci výkonné

Jak bylo řečeno výše v podkapitole popisující parlamentní systém, tak v rovině moci výkonné, kam patří svým systematickým zařazením i prezident republiky, panuje dualismus. Platí to rovněž i pro Českou republiku, která má jako formu vlády parlamentní republiku. Eliška Wagnerová přišla s pojmem tzv. „*limitovaného exekutivního dualismu*“ a tvrdí, že jde o obvyklou konstrukci v parlamentních republikách, s tím, že se míra limitace prezidenta a vlády v jednotlivých zemích může lišit (ČR popisuje jako parlamentní republiku se silným postavením prezidenta).¹⁸

Právní úprava postavení prezidenta republiky na ústavní úrovni a jeho systematické zařazení do moci výkonné, je pro ČR (dříve pro Československo) již tradiční, neboť již prvorepubliková ústava z r. 1920 prezidenta systematicky řadila do moci výkonné spolu s vládou.

V hlavě třetí (moc výkonná) Ústavy ČR, kde je upraveno postavení jak prezidenta republiky, tak i vlády, není jasně a přímo vymezen vztah mezi vládou a prezidentem. Jak jsme si popsali v podkapitole výše, užití na jedné straně pojmu „*hlava státu*“ pro prezidenta v čl. 54 odst. 1 a na druhé straně pojmu „*vrcholný orgán moci výkonné*“ pro vládu v čl. 67 odst. 1, přináší s sebou určité výkladové nejasnosti o tom, jaký je vlastně vztah mezi prezidentem a vládou. To, že je prezident republiky systematicky zařazen před vládu, ještě neznámá, že je jí nějak nadřazen.

¹⁵ BAHÝTOVÁ, Lenka. In: BAHÝTOVÁ, Lenka a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 659.

¹⁶ JANTSOVÁ, Kateřina. In: SUCHÁNEK, Radovan, JIRÁSKOVÁ, Věra at al. *Ústava české republiky v praxi*. Praha: Leges, 2009, s. 150-153.

¹⁷ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 37-38.

¹⁸ WAGNEROVÁ, Eliška. Prezident republiky a Ústavní soud. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 97.

Vladimír Zoubek nejasnosti kolem vymezení vztahu prezident – vláda řeší tak, že pojem „*vrcholný orgán moci výkonné*“ chápe jako vládu v užším smyslu, tj. jako řídicí orgán, jemuž jsou podřízeny státní exekutivní orgány, avšak prezident republiky, jakožto „*hlava státu*“, součástí tohoto užšího vymezení moci výkonné není. Proto je také vláda označena jako „*vrcholný orgán moci výkonné*“, což ale neznamená, že je nejvyšší.¹⁹ Odpovídá tomu i koncept samotného demokratického státního zřízení ve formě parlamentní republiky, kdy platí dělba moci a systém brzd a protivah, ve kterém jsou si jednotlivé ústavní orgány navzájem formálně rovny. Jan Kysela k tomu uvádí: „*Zahrnutí prezidenta republiky i vlády do jediné hlavy ústavy je proto třeba rozumět ve smyslu vzájemného ovlivňování a koordinace, nikoliv podřizování jednoho orgánu druhému.*“²⁰

Podle Koudelky: „*Prezidentské pravomoci dobře poukazují na dvojakost úřadu prezidenta, který je podle systematického řazení Ústavy orgánem moci výkonné, ale zároveň hlavou státu. Z pohledu organizačního všechny jeho pravomoci můžeme zařadit do moci výkonné. Z pohledu funkčního však některé jeho pravomoci jsou realizační práv hlavy státu při přijímání zákonů v moci zákonodárné (veto, podpis zákona), což je i výslovně zakotveno podobnou úpravou tohoto práva v hlavě Ústavy věnované moci zákonodárné, či soudní (milosti, amnestie). (...) Hlava státu, byť je organizačně zařazena v moci výkonné, je svými různými působnostmi funkčním pojátkem jednotlivých mocí, které nejsou odděleny absolutně, ale relativně, a i skrze hlavu státu se vzájemně vyvažují. Teorie dělby moci není o absolutním oddělení (...), ale i o vzájemné kontrole a vyvažování.*“²¹

Smyslem dělby moci a systému brzd a protivah je tedy vytvořit vyrovnaný systém rovnocenného postavení mezi jednotlivými mocemi tak, aby na sobě nebyly absolutně nezávislé (či naopak závislé), ale aby byly na sobě závislé v určité vyrovnané míře. Vztahuje se to nejen k dělbě moci jako takové, ale i k dualismu v rámci každé jednotlivé moci, včetně moci výkonné. Tato dualita samozřejmě může vést i ke konfliktním situacím, to je ale také podstatou dělby moci a lze tomu do značné míry předcházet jasným vymezením pravomocí, byť zcela se vyhnout kolizím nelze.²²

Co se týká vymezení vzájemných kompetencí mezi prezidentem a vládou, tak Jirásek uvádí: „*Podíl prezidenta republiky na výkonné moci je při jejím dualismu koncipován tak, že prezident republiky plní úkoly výkonné moci jen tam, kde je to taxativně stanoveno Ústavou, ústavními zákony či zákony, na rozdíl od vlády, která přijímá veškerá potřebná opatření s výjimkou těch, která jsou taxativně svěřena prezidentu (...). Jde tedy v případě vlády o vymezení působnosti pomocí jakési zbytkové klauzule.*“²³

¹⁹ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2013, s. 190.

²⁰ KYSELA, Jan. *Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní*. In: BRUNCLÍK, Miloš, NOVÁK, Miroslav (eds). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2008, s. 238.

²¹ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 83-84.

²² Tamtéž, s. 32-33, s. 36.

²³ JIRÁSEK, Jiří a kol. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013, s. 174.

Lze tedy zjednodušeně shrnout, že prezident „*může činit to, co mu je výslovně dovoleno*“ (neboť jeho pravomoci jsou dány určitým výčtem), zatímco vláda „*může činit vše ostatní*.“²⁴ Samozřejmě platí zde určité mantinely stanovené v čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR: „*Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, mezích a způsobu, které stanoví zákon.*“ a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod: „*Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.*“

Ačkoliv není vláda odpovědná prezidentu republiky, ale parlamentu, od něhož odvozuje svoji legitimitu a bez jehož důvěry nemůže vládnout, prezident republiky má nicméně, jakožto součást moci výkonné, určité kompetence vůči vládě, které jsou spojené s fungováním vlády (ustavování vlády, odvolávání vlády, přijímání demise) a také se může účastnit schůzí vlády. Naopak mnoho důležitých prezidentských pravomocí podléhá kontrasignaci předsedou vlády či jím pověřeného člena vlády – za taková rozhodnutí prezidenta pak vláda přejímá politickou odpovědnost vůči parlamentu, neboť prezident republiky je dle čl. 54 odst. 3 Ústavy ČR z výkonu své funkce neodpovědný (jedinou výjimkou je odpovědnost za ústavněprávní delikt velezrady a hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku).

1.2. Postavení prezidenta v ústavním systému Ukrajiny

Jak jsem psal výše u českého prezidenta, že jeho role je v ústavním systému důležitá, tak to samé, ba dokonce ještě mnohem více, platí i o ukrajinském prezidentu a jeho postavení v ústavním systému Ukrajiny, neboť Ukrajina má, na rozdíl od České republiky, poloprezidentský systém a postavení prezidenta republiky je zde tudíž silnější a jeho pravomoce širší, než jak je tomu v parlamentním systému České republiky, jak si ostatně na následujících řádcích popíšeme.

Právní úpravu postavení prezidenta Ukrajiny, na rozdíl od české úpravy (ve které je prezident upraven v Ústavě ČR v hlavě třetí v rámci moci výkonné), nalezneme v Ústavě Ukrajiny²⁵ v samostatné části [v Ústavě Ukrajiny se totiž „hlavy“ nazývají *části*] – Část V.: Prezident Ukrajiny. Ta zahrnuje čl. 102 až 112. To, že je postavení prezidenta Ukrajiny upraveno ve zvláštní samostatné části, a nikoliv společně s vládou v rámci moci výkonné, má své opodstatnění – na Ukrajině totiž není prezident vnímán striktně jen jako součást moci výkonné, ale vzhledem k velmi široké ústavněprávní úpravě jeho pravomocí je vnímán jako jakási „moc neutrální“, či spíše lépe řečeno „moc prezidentská“, která je chápána do značné míry jako integrální část každé další státní moci. Prezident se totiž značnou měrou podílí na fungování moci výkonné, zákonodárné i soudní.²⁶

²⁴ KYSELA, Jan. Výkonná moc jako objekt změn Ústavy ČR. In: HLOUŠEK, Vít, ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2004, s. 55.

²⁵ Zákon № 254к/96-ВР – Ústava Ukrajiny ze dne 28. 6. 1996, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava Ukrajiny“)

²⁶ БАРАБАШИ, Ю.Г. *Конституційне право України: Навчальний посібник*. Вид. 4-те. Київ: Атіка, 2007, с. 234.

Kromě části páté, která je stěžejní úpravou postavení prezidenta Ukrajiny, jsou další pravomoce prezidenta Ukrajiny upraveny i na mnoha dalších místech v Ústavě Ukrajiny – v části věnované Parlamentu, vládě i moci soudní, např. může vyhlášovat celonárodní referendum (čl. 72 odst. 1); může navrhnout parlamentu hlasovat o nedůvěře vládě (čl. 87 odst. 1); má právo zákonodárné iniciativy (čl. 93 odst. 1); prezident jmenuje a odvolává vedoucí místních státních administrací na návrh vlády (čl. 118); prezident může po konzultaci s Vrchní radou spravedlnosti předkládat návrhy zákonů o vytvoření, reorganizaci a zániku soudů (čl. 125); se souhlasem parlamentu prezident jmenuje a odvolává generálního prokurátora (čl. 131¹); prezident Ukrajiny může pozastavit účinnost normativně-právních aktů Parlamentu Autonomní republiky Krym (čl. 137) a mnoho dalších. Jak je tedy vidět, pravomoci prezidenta Ukrajiny jsou velmi široké a zasahují nejen do exekutivy, ale i do legislativy a justice.

1.2.1. Vymezení prezidenta Ukrajiny jako hlavy státu

Obdobně jako v Ústavě ČR, tak i v Ústavě Ukrajiny je upraveno postavení prezidenta republiky jakožto *hlavy státu*. Ukrajinská ústava však jde v tomto směru ještě mnohem dál než ta česká, neboť ve svém čl. 102 upravuje: „(1) *Prezident Ukrajiny je hlavou státu a vystupuje jeho jménem.* (2) *Prezident Ukrajiny je garantem státní suverenity, teritoriální celistvosti Ukrajiny, dodržování Ústavy Ukrajiny, práv a svobod člověka i občana.* (3) *Prezident Ukrajiny je garantem realizace strategického směřování státu k plnoprávnému členství Ukrajiny v Evropské unii a v Severoatlantické alianci.*“

Třetí odstavec o strategickém směřování Ukrajiny k členství v EU a NATO byl přidán v r. 2019, někteří ústavní právníci na Ukrajině namítají, že jde spíše o prohlášení, které by svojí povahou mělo patřit spíše do preambule Ústavy a nikoliv do čl. 102 upravujícího postavení prezidenta.

Někteří z ukrajinských autorů ve svých komentářích a právnických učebnicích k čl. 102 Ústavy Ukrajiny uvádějí standardní výklad, např. Tetarčuk: „*Vysoké postavení prezidenta Ukrajiny je dáno především rozsahem jeho pravomocí, ale také i faktem, že jeho legitimita pochází přímo od lidu (...). Neznamená to však, že by u hlavy státu zcela absentovala jakákoliv politická a právní odpovědnost – v první řadě je odpovědný vůči národu [tj. nemusí být v příštích volbách znovu zvolen – pozn. autora]. (...) Své pravomoci může prezident Ukrajiny uplatňovat výhradně jen v mezích a způsobů, které jsou stanoveny Ústavou Ukrajiny a zákony Ukrajiny. (...) Moc legislativní, v případě, že se prezident Ukrajiny dopustí velezrady, má možnost jej odstranit procesem impeachmentu a justice reprezentována Ústavním soudem Ukrajiny může jeho akty prohlásit za neplatné, pokud jsou v rozporu s Ústavou Ukrajiny.*“²⁷

To je ostatně velmi podobné vykladu, jaký používáme i my v ČR: prezidentova legitimita pochází přímo od lidu; své pravomoce může uplatňovat jen v mezích Ústavy ČR a zákonů a pokud se dopustí ústavního deliktu, je za něj přiveden k odpovědnosti – na tom není nic neobvyklého,

²⁷ ТЕТАРЧУК, І. В. *Конституційне право України*. Київ: Цук, 2015, с. 118-120.

avšak koncepce čl. 102 Ústavy Ukrajiny a komentáře k němu od mnoha jiných autorů, a dokonce i od Ústavního soudu Ukrajiny, jdou mnohem dál, např. Skrypjuk: „*Prezident Ukrajiny je garantem dodržování Ústavy Ukrajiny, významně tak ovlivňuje režim stability v Ukrajině (...). Ustanovení čl. 102 Ústavy naznačuje, že prezident Ukrajiny nese osobní odpovědnost za nastolení nepřetržitého fungování mechanismů na ochranu suverenity a teritoriální celistvosti Ukrajiny, Ústavy Ukrajiny, práv a svobod člověka a občana a přijímání opatření pro efektivní fungování všech mocenských státních struktur v konstitučním režimu.* A dále v textu pokračuje: „*Postavení prezidenta Ukrajiny jako hlavy státu, jak je definováno v tomto článku, znamená, že prezident je vrcholným individuálním orgánem státní moci, který je ztělesněním (zosobněním) státu a státní moci jako celku, a nikoliv jen některých jejích samostatných složek, což je potvrzeno také rozsahem jeho pravomocí, jeho rolí a místem v politickém životě společnosti.*“²⁸

Charakterizovat *hlavu státu* tak, že jde o „*ztělesnění či zosobnění státu a státní moci*“ je podle mého názoru poněkud „absolutistické“, připomíná mi to slavný výrok absolutistického francouzského krále Ludvíka XIV.: „*L'état c'est moi.*“ („*Stát jsem já.*“). Avšak v kontextu dějin Ukrajiny nejde o nic neobvyklého, ostatně všechny hlavy státu, které vládly na území Ukrajiny od 16./17. stol. až do r. 1918 byly vždy absolutističtí: od kozáckých hejtmanů až po ruské cary a carevny. Dokonce ještě v r. 1918 krátce existoval Ukrajinský stát – Hejtmanát (ukr. Українська держава – Гетьманат), ve kterém jako absolutistický vládce vládl hejtman Pavlo Skoropadskij. Mezi lety 1922–1991 pak byla USSR součástí SSSR a panoval totalitní komunistický režim. Označovat *hlavu státu* jako zosobnění státu a státní moci i po r. 1991 tedy není na Ukrajině ničím neobvyklým, navazuje se tak na dřívější pojetí hlavy státu a koresponduje i se současným silným postavení prezidenta Ukrajiny.

Kravčenko k tomu dodává: „*Prezident je jako hlava státu vrcholným představitelem státu a má pravomoc jednat jménem Ukrajiny. (...) Právo vystupovat jménem státu, tedy státní reprezentace, je realizováno jak vystupováním jménem státu ve vnitřním životě země, tak i v mezinárodních vztazích.*“²⁹

Tertyšnyk pak podává podrobný rozbor čl. 102 Ústavy Ukrajiny: „*Postavení prezidenta Ukrajiny jako hlavy státu a právo vystupovat jménem Ukrajiny lze charakterizovat jako hlavní hodnotový a funkční účel prezidenta Ukrajiny, který určuje jeho funkci – hlavní oblast činnosti je zakotvena ve druhém odstavci čl. 102 Ústavy Ukrajiny, od kterého se odráží obsah konkrétních pravomocí prezidenta Ukrajiny zakotvených v čl. 106 Ústavy Ukrajiny. (...) Tím pádem odstavec první čl. 102 Ústavy Ukrajiny je obecnou základní právní úpravou ve vztahu ke odstavci druhému a také jde o obecnou část k celé Části V. – Prezident Ukrajiny a ke všem dalším normám Ústavy Ukrajiny ohledně prezidenta Ukrajiny (s výjimkou norem v Části I. – Obecné zásady).*“ Dále v textu pak uvádí: „*V odstavci druhém čl. 102 Ústavy Ukrajiny jsou zakotvena ustanovení o prezidentu – garantovi v rámci některých oblastí státního a společenského života. Za prvé, prezident Ukrajiny je garant státní*

²⁸ СКРИПЮК, О. В. Конституційне право України. Підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім „Ін Юре“, 2010, с. 346-348.

²⁹ КРАВЧЕНКО, В.В. Конституційне право України. Київ: Кондор Ліра-К, 2012, с. 236-237.

suverenity a územní celistvosti Ukrajiny. To znamená, že hlavě státu jako garantovi územní celistvosti Ukrajiny je svěřena povinnost zajistit nedotknutelnost vnějších hranic Ukrajiny. Musí využít všech svých pravomocí, aby zastavil všechny pokusy jakýchkoliv sil v zemi o rozdělení území Ukrajiny nebo oddělení jakékoliv její části. Za druhé, prezident Ukrajiny je garantem dodržování Ústavy Ukrajiny, což znamená zajištění ústavního práva a pořádku ve státě (...). Za třetí, prezident Ukrajiny vystupuje jako garant dodržování práv člověka a občana na území Ukrajiny. To znamená, že je povinen vytvářet podmínky, které zajistí jasnou a včasnou reakci příslušných státních orgánů na případné skutečnosti porušení lidských práv a svobod v Ukrajině.“³⁰

1.2.2. Vymezení prezidenta Ukrajiny jako samostatné moci

Jak jsme si popsali výše, postavení prezidenta Ukrajiny je velmi rozdílné od postavení prezidenta ČR. Je to dáno především rozdílností forem vlád – ČR má parlamentní systém, naproti tomu Ukrajina má poloprezidentský systém. Z toho pak vyplývá odlišná ústavněprávní úprava postavení prezidenta republiky jakožto *hlavy státu* v obou zmíněných zemích – zatímco v ČR je prezident chápán jako součást moci výkonné (je i systematicky upraven v Ústavě ČR v hlavě třetí – moc výkonná), byť jsou zde i odlišné názory některých autorů (např. Pavlíček, Jantsová či Kresák), že by měl prezident být vnímán spíše jako „*moc neutrální*“ a měl by být upraven v samostatné hlavě ústavy, tak naopak Ukrajinská ústava koncipuje postavení prezidenta Ukrajiny jako skutečně samostatnou moc (upraven v samostatné části Ústavy) a svěřují se mu značné pravomoci, kterými ukrajinský prezident ovlivňuje fungování exekutivy, legislativy i justice a ukrajinská ústavněprávní nauka jej tak právem nazývá „*mocí prezidentskou*“, jak uvádí např. Tetarčuk: „*Právní rozbor Ústavy a legislativy Ukrajiny odůvodňuje závěr, že prezident Ukrajiny zaujímá zvláštní místo v systému státních orgánů a nepatří výlučně do žádné složky státní moci uvedené v čl. 6 Ústavy Ukrajiny*“ [tedy zákonodárné, výkonné či soudní – pozn. autora].³¹

Vzhledem k výše uvedenému je tedy jasné, že prezident Ukrajiny hraje v ukrajinském ústavním systému stěžejní roli, a to už od dob tzv. Konstituční dohody mezi parlamentem a prezidentem, která byla r. 1995 přijata jako prozatímní kompromisní řešení namísto ústavy a platila až do přijetí Ústavy Ukrajiny v r. 1996. Tato dohoda prezidentu tenkrát dávala dokonce ještě silnější postavení, než jaké má dnes, např. mohl sám jmenovat celý Kabinet ministrů (tj. vládu), včetně premiéra – dnes je tomu tak, že se o tuto kreační pravomoc dělí s Nejvyšší radou Ukrajiny, tedy Parlamentem.

Důležitost a vážnost postavení prezidenta na Ukrajině Prezident dokresluje také trestnost hanobení *hlavy státu*, která je zakotvena přímo v Ústavě Ukrajiny (čl. 105). Působnost prezidenta prostupuje všemi oblastmi státní činnosti a týká se prakticky všech státních orgánů, neboť má

³⁰ ТЕРТИШНИК, В. М. Конституція України. Науково-практичний коментар. Київ: Алерта, 2022. с 215.

³¹ ТЕТАРЧУК, І. В. Конституційне право України. Київ: ЦуЛ, 2015, с. 118.

rozsáhlé exekutivní pravomoci a jeho kreační pravomoci zasahují do všech zbylých tří státních mocí: zákonodárné, výkonné i soudní, jak ostatně potvrzuje i samotný Ústavní soud Ukrajiny ve svém usnesení № 11-3 ze dne 8. května 1997, kterým odpověděl na ústavní stížnost Mykoly Pavloviče Romančuka ohledně oficiálního výkladu čl. 102 Ústavy Ukrajiny: „*Hlava státu má široké pravomoci při řešení celonárodních problémů, které zahrnují celou řadu aspektů (...), jakož i při řešení problémů místního významu souvisejících s ochranou spravedlnosti, práv, svobod a zájmů jednotlivce v případech jejich porušení kýmkoliv, včetně státu. (...) K realizaci těchto funkcí, prezident Ukrajiny rozhoduje a v případě potřeby i přímo zasahuje v krizové situaci, aby eliminoval jakékoliv ohrožení státu a jeho občanů.*“³²

Toto je podle mého názoru nesmírně zajímavé a důležité pro pochopení postavení prezidenta Ukrajiny jako zvláštní samostatné „moci prezidentské“ ve státě, neboť vedle „klasických“ kompetencí spojených s fungováním exekutivy či legislativy, které najdeme i u jiných prezidentů ať už prezidentských, poloprezidentských či parlamentních systémů, tak zde má prezident navíc jako „*garant dodržování Ústavy Ukrajiny, práv a svobod člověka a občana*“ navíc i nezanedbatelné pravomoci v oblasti justice, čímž ovlivňuje fungování i této státní moci, která je v naprosté většině ostatních ústavních systémech v ostatních zemích prezidentskými pravomocemi dotčena jen nepatrně (např. jen v podobě jmenování soudců), ale ukrajinský prezident vedle toho může navíc i podávat (po konzultaci s Vrchní radou spravedlnosti) návrhy zákonů, kterými může zřízovat, rušit a reorganizovat soudy (čl. 125 odst. 2 Ústavy Ukrajiny); může se souhlasem Parlamentu jmenovat a odvolávat generálního prokurátora (čl. 106 odst. 1 bod 11)) a také může sám jmenovat (po konzultaci s Vrchní radou spravedlnosti) 1/3 z celkového složení Ústavního soudu (což je 6 z 18 ústavních soudců) – viz. čl. 106 odst. 1 bod 22). Ústavy Ukrajiny. Prezident Ukrajiny také vybírá 2 členy z celkových 22 Vrchní rady spravedlnosti, což je mimořádně důležitý vrcholný orgán v rámci moci soudní (viz. čl. 131 odst. 2 Ústavy Ukrajiny).

Neméně důležité jsou také prezidentské pravomoci, v nichž do jisté míry funguje namísto Ústavního soudu jako tzv. „negativní zákonodárce“, resp. může rychleji a pružněji reagovat na situace, kdy nějaký normativně-právní akt není v souladu s Ústavou a porušuje práva a svobody člověka a občana, než o tom rozhodne samotný Ústavní soud, tj. prezident Ukrajiny může rušit normativně-právní akty Rady ministrů (tj. vlády) Autonomní republiky Krym (čl. 106 odst. 1 bod 16)) a také pozastavuje účinnost normativně-právních aktů Kabinetu ministrů (vlády Ukrajiny), s tím, že současně podává k Ústavnímu soudu Ukrajiny návrh na posouzení ústavnosti těchto aktů (čl. 106 odst. 1 bod 15) Ústavy Ukrajiny).

³² Ústavního soudu Ukrajiny: usnesení sp. zn. № 11-3 (Сирова № 018/6-97) ze dne 8. května 1997, ve věci ústavní stížnosti Mykoly Pavloviče Romančuka ohledně oficiálního výkladu čl. 102 Ústavy Ukrajiny [online]. Databáze Ústavního soudu Ukrajiny. Dostupné z: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/11-z.pdf>

„Moc prezidentská“ se na Ukrajině projevuje také bezprostředně i na místní (regionální), krajské (oblastní) úrovni v oblasti exekutivy, neboť prezident Ukrajiny jmenuje a odvolává na návrh vlády vedoucí místních státních administrativ (viz. čl. 118 odst. 4 Ústavy Ukrajiny), kteří jsou zodpovědní právě prezidentu a vládě (viz. čl. 118 odst. 5) a prezident může také rušit i rozhodnutí těchto vedoucích místních státních administrací, pokud jsou v rozporu s Ústavou Ukrajiny (viz. čl. 118 odst. 8 Ústavy Ukrajiny).

Velmi příznačné pro „moc prezidentskou“ na Ukrajině je to, že její legitimita pochází z přímých voleb přímo od lidu, ale volbami to nekončí, protože prezident Ukrajiny je po celou dobu svého funkčního období s lidem pevně spojen a lid může skrze něho, jakožto zvláštní samostatnou státní moc vykonávat i přímou demokracii v podobě celonárodních referend. Prezident Ukrajiny totiž na základě čl. 72 odst. 1 a 2 Ústavy Ukrajiny může vyhlášovat celonárodní referendum z lidové (občanské) iniciativy – na návrh (v podobě petice) min. 3 miliónů občanů – a v těchto referendech se dokonce může hlasovat i o změnách Ústavy Ukrajiny. Lid také může také na prezidenta přímo obracet formou petice a žádat jej např. o vydání určitých dekretů k provedení Ústavy či zákonů.

Ústavní soud Ukrajiny ve svém rozhodnutí ³³№ 23-рп/2008 ze dne 15. října 2008, kterým odpověděl na návrh 51 národních poslanců ohledně oficiálního výkladu čl. 106 odst. 1 bod 6) Ústavy Ukrajiny (případ vyhlášení prezidentem Ukrajiny celonárodního referenda z lidové iniciativy): „*Systematický rozbor této ústavní normy a ustanovení čl. 69 a čl. 72 Ústavy Ukrajiny ukazuje, že vyhlášení celoukrajinského referenda z lidové iniciativy je povinností prezidenta Ukrajiny.*“ Dále v tomto rozhodnutí pak Ústavní soud Ukrajiny připomněl, že existují samozřejmě i meze výkonu pravomocí prezidenta Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny jako garant dodržování Ústavy Ukrajiny za jakýchkoliv okolností je povinen jednat pouze na základě, v mezích a způsobem stanoveným Ústavou Ukrajiny a zákony Ukrajiny (...). Žádný „dobrý“ důvod nemůže být základem pro to, aby prezident překročil meze své pravomoci stanovené Ústavou Ukrajiny (...). Také však ani nemůže předávat svoje pravomocí jiným osobám nebo orgánům*“ ³⁴

³³ Ústavní soud Ukrajiny: rozhodnutí sp. zn. № 23-рп/2008 (Справа № 1-38/2008) ze dne 15. října 2008, kterým odpověděl na návrh 51 národních poslanců ohledně oficiálního výkladu čl. 106 odst. 1 bod 6) Ústavy Ukrajiny [online]. Databáze Ústavního soudu Ukrajiny. Dostupné z: <https://ccu.gov.ua/docs/543>

³⁴ Tamtéž.

2. Pár slov ke kontrasignaci, delegaci a náhradnímu výkonu prezidentských pravomocí

Kontrasignace je institut užívaný především v českém ústavním právu, neboť Ústava Ukrajiny takový institut nezná v takovém smyslu, jak ji chápe Ústava České republiky, která upravuje tento institut demonstrativně pro velké množství pravomocí prezidenta ČR, naopak Ústava Ukrajiny připouští kontrasignaci jen ve třech taxativně určených případech v čl. 106 odst. 1 bodech 5, 18, 21, resp. některé pravomoci (zejména kreační) prezidenta Ukrajiny sice jsou sdílené s vládou či Parlamentem (prezident některé osoby do funkcí jmenuje na návrh či se souhlasem vlády či Parlamentu), nejde však o kontrasignaci ve smyslu, jak ji chápe Ústava České republiky.

Kontrasignace je spolupodpis předsedou vlády či jím pověřeného člena vlády; jde o individuální právo premiéra, nikoliv vlády jako celku; premiér se tím nestává nadřazen prezidentu republiky.³⁵ Tento spolupodpis vyžadují jen některá jednání prezidenta republiky – a to ta, která mají formu rozhodnutí a kterými se mění nebo potvrzuje právní stav.³⁶

Jde o institut, který váže platnost rozhodnutí hlavy státu na spolupodpis, nejde nikoliv o podrobení prezidenta republiky vládě, neboť tato rozhodnutí prezidenta stále zůstávají rozhodnutími prezidenta a nikoliv vlády. Krejčí je toho názoru, že kontrasignovaný akt, je aktem, v němž se spojuje vůle prezidenta a kontrasignujícího člena vlády, jde tedy o součinnost ústavních orgánů.³⁷ Obdobně i Bartoň chápe kontrasignaci jako institut spolurozhodování dvou subjektů veřejné moci, kteří se musí shodnout, jinak není rozhodnutí přijato a není možné jej soudně vymáhat.³⁸

Vláda kontrasignací přebírá politickou odpovědnost (viz. čl. 63 odst. 4 Ústavy ČR) za tato prezidentova rozhodnutí vůči Poslanecké sněmovně a postihem může být pouze vyslovené nedůvěry vládě. Prezident ČR je totiž z výkonu své funkce neodpovědný (viz. čl. 54 odst. 3) s výjimkou odpovědnosti za velezradu či hrubé porušení ústavního pořádku před Ústavním soudem ČR (viz. čl. 65).

Ústava ČR dělí pravomoci prezidenta do dvou skupin: na nekontrasignované (jejich taxativní výčet je v čl. 62) a na pravomoci s kontrasignací (jejich demonstrativní výčet je v čl. 63 odst. 1 a 2). Dále zde máme v čl. 63 odst. 2 Ústavy ČR tzv. blanketní ustanovení, které připouští,

³⁵ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 91-92.

³⁶ Srov. nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 43/93 (N 16/1 SbNU; č. 91/1994).

³⁷ KREJČÍ, Jaroslav. Prezidentský režim, parlamentní režim a právo soudů zkoumatí ústavnost zákonů. *Moderní stát*, 1935, roč. 6, č. 8, s. 193.

³⁸ BARTOŇ, Michal. Rozhodování prezidenta republiky na návrh a rozhodování s kontrasignací... In: ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 124.

že prezident republiky může vykonávat i dalších pravomoci neuvedené v Ústavě, ale upravené na zákonné úrovni – takto lze pravomoce prezidenta republiky pouze rozšířit, nikoliv omezit.³⁹

V Ústavě Ukrajiny je koncepce jiná – pravomoci prezidenta Ukrajiny jsou stanoveny v čl. 106, kde je jejich obsáhlý výčet až ve 31 bodech, stejný článek dále také obsahuje blanketní ustanovení, že prezident vykonává i další pravomoci stanovené na jiných místech Ústavy. Navíc je zde upraveno, že na základě zákona a pro výkon Ústavy prezident Ukrajiny může vydávat dekrety. Avšak, jak bylo řečeno v úvodu této podkapitoly, kontrasignace je zde upravena taxativně jen na třech místech (čl. 106 odst. 1 body 5, 18, 21) a nikoliv demonstrativně, tak jak je tomu v čl. 63 odst. 1 a 2 Ústavy ČR.

Od kontrasignace je třeba odlišit tzv. delegaci pravomocí. Jde o situaci, kdy prezident republiky na základě svého uvážení přeneše svým rozhodnutím výkon některých svých pravomocí na jiný ústavní orgán. Ústava ČR světuje *blavě státu* takové uvážení v čl. 63 odst. 1 písm. b), kdy prezident republiky může na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy přenést pravomoc sjednávat mezinárodní smlouvy a dále pak v čl. 63 odst. 1 písm. h), kdy může delegovat svou pravomoc propůjčovat a udělovat státní vyznamenání.⁴⁰ Pro porovnání: Ústava Ukrajiny takovou možnost vůbec neupravuje, ba naopak dokonce ve svém čl. 106 odst. 2 upravuje přesný opak: „*Prezident Ukrajiny nemůže předávat svoje pravomoce jiným osobám nebo orgánům.*“

Od delegace pravomocí je třeba odlišit náhradní výkon pravomocí prezidenta republiky, ke kterému dochází na základě právních skutečností *ex constitutione*, příp. na základě usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu. Jde tedy o případy, kdy prezident nemůže vykonávat svou funkci nebo je úřad prezidenta neobsazen. V takových případech Ústava ČR světuje výkon některých pravomocí jiným ústavním činitelům, což zabezpečuje kontinuální fungování ústavních mechanismů. Pravomoci prezidenta v takových případech přecházejí z části na předsedu Poslanecké sněmovny (je-li rozpuštěna, tak na předsedu Senátu) a z části na předsedu vlády; nestávají se z nich *blavy státu*. Na premiéra přechází ty pravomoce, ke kterým je dle čl. 63 potřeba kontrasignace s výjimkou jmenování a povyšování generálů. Nekontrasignované pravomoci upravené v čl. 62 vykonává naopak předseda Poslanecké sněmovny, s výjimkou jmenování prezidenta a viceprezidenta NKÚ, jmenování předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu, dále nemůže odpouštět a zmírňovat tresty a také nařizovat, aby se trestní řízení nezahajovalo, popř. aby se v něm nepokračovalo a ani nemůže zahlazovat odsouzení; také nemá právo veta a nepodepisuje zákony. Úkony, které takto náhradně vykonají delegovaní ústavní činitelé nejsou považovány za

³⁹ JIRÁSEK, Jiří a kol. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013, s. 190.

⁴⁰ Tamtéž, s. 191-192.

úkony *hlavy státu* a nepodléhají dodatečnému schválení prezidentem republiky, který je nemůže také ani změnit či odvolat.⁴¹

Naopak v Ústavě Ukrajiny je institut náhradního výkonu pravomocí prezidenta Ukrajiny upraven jednodušeji v čl. 112 Ústavy Ukrajiny takto: „*V případě předčasného ukončení pravomocí prezidenta Ukrajiny v souladu s články 108, 109, 110, 111 této Ústavy, výkon povinností prezidenta Ukrajiny na období do zvolení a nástupu do funkce nového prezidenta Ukrajiny se přenáší na předsedu Nejvyšší rady Ukrajiny [Parlament – pozn. autora]. Předseda Nejvyšší rady Ukrajiny v době výkonu povinností prezidenta Ukrajiny nemůže vykonávat pravomoce, upravené v bodech 2, 6-8, 10-13, 22, 24, 25, 27, 28 článku 106 Ústavy Ukrajiny.*“ Tedy náhradní výkon pravomocí prezidenta přechází jen na jednoho ústavního činitele a tím je předseda jednokomorového Parlamentu Ukrajiny.

⁴¹ Tamtéž, s. 192-194.

3. Právomoci prezidenta v oblasti zahraničních vztahů

3.1. Zastupování státu navenek

Právní úprava v ČR: čl. 63 odst. 1 písm. a) Ústavy ČR.: „Prezident republiky dále zastupuje stát navenek.“ Jde o kontrасignovanou pravomoc.

Právní úprava na Ukrajině: čl. 102 odst. 1 Ústavy Ukrajiny: „Prezident Ukrajiny je hlavou státu a vystupuje jeho jménem.“ A dále pak čl. 106 odst. 1 bod 3 Ústavy Ukrajiny: „Prezident Ukrajiny reprezentuje stát v mezinárodních vztazích, vykonává řízení zahraničně-politické činnosti státu (...).“ Zde nejde o kontrасignovanou pravomoc.

Zastupování státu navenek prezidentem republiky je tradiční právo *hlavy státu*. Jde o oprávnění činit závazné projevy jménem státu k jiným subjektům mezinárodního práva. *Hlava státu* ve své osobě reprezentuje stát v souladu s mezinárodním právem, jde o právní úpravu mezinárodního práva, která se přímo promítá i do ústav jednotlivých států.⁴²

Mlsna k tomu uvádí: „Pod pojmem zastupování státu navenek prezidentem republiky nelze subsumovat výklad, že prezident republiky je oprávněn činit jakékoliv projevy (...), aniž by zásadní projevy či úkony, jež hodlá v mezinárodních stycích projevít, nekonzultoval s orgány moci výkonné.“⁴³ Koudelka k tomu doplňuje: „Vláda ale nemá ústavní ani zákonnou pravomoc povolovat či zakázat zahraniční cesty prezidenta (...). Vláda sice projednává předem prezidentovy zahraniční cesty, což je ústavní zvyklost, ale důvodem je vzájemná informovanost a možnost koordinace. Zahraniční cesty prezidenta se zpravidla účastní i člen vlády (...). Takovéto projednávání na vládě nemůže vést k omezení výkonu funkce prezidenta republiky, kam patří i zahraniční cesty.“⁴⁴

Jana Grabova k problematice zastupování státu navenek prezidentem Ukrajiny ve sborníku *Konstituční právo Ukrajiny: Pragmatický kurs* uvádí: „Body 3) – 5) odstavce prvního čl. 106 Ústavy Ukrajiny vymezují pravomoci hlavy státu v oblasti mezinárodních vztahů. Prezident Ukrajiny v těchto vztazích zastupuje stát, nemluví jménem žádné samostatné složky státní moci, ale jménem ukrajinského státu jako celku. Navštěvuje cizí země oficiálními i neoficiálními návštěvami, účastní se práce na mezinárodních fórech, jednáních a jednáních hlav států (*summit*) apod., řídí zahraničně-politickou činnost státu, vede jednání a uzavírá mezinárodní smlouvy Ukrajiny.“⁴⁵

Ústavní soud Ukrajiny se ve svém rozhodnutí № 2-рп/2009 vyjádřil takto: „(...) hlava státu nejen uskutečňuje obecné směřování zahraničně-politického kursu státu v souladu se zásadami zahraniční politiky Ukrajiny stanovenými Nejvyšší radou Ukrajiny [Parlamentem – pozn. autora], ale uplatňuje i vhodné prostředky k ovlivňování činnosti subjektů zahraniční politiky, provádí činnosti za účelem zajištění národních zájmů

⁴² KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 106-109.

⁴³ MLSNA, Petr, KNĚŽÍNEK, Jan. *Mezinárodní smlouvy v českém právu*. Praha: Linde, 2009, s. 90-91, s. 428.

⁴⁴ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 113.

⁴⁵ ГРАБОВА, Я., О. Президент України. In: АФАНАСЬЄВА, М., В., БАЛЫЦІЙ, Ю., Ю., БАТАН, Ю., Д.(eds.). *Конституційне право України: Прагматичний курс. Навчальний посібник*. Одеса: Юридична література, 2017, с. 198.

*a bezpečnosti Ukrajiny (...).*⁴⁶ Parlament tedy stanovuje základních principy zahraniční politiky státu, realizace těchto zásad je ale pod vedením prezidenta Ukrajiny a je zajišťována Kabinetem ministrů Ukrajiny (vládou) a především Ministerstvem zahraničních věcí Ukrajiny, což vyžaduje koordinaci činnosti těchto výkonných orgánů spolu s *blavou státu*, a to i v personálních otázkách v této oblasti. Ukrajinský prezident usměrňováním zahraničněpolitických aktivit státu prostřednictvím příslušných dekretů a příkazů ovlivňuje činnost Kabinetu ministrů Ukrajiny a Ministerstva zahraničních věcí Ukrajiny.⁴⁷

3.2. Sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv

Právní úprava v ČR: čl. 63 odst. 1 písm. b) Ústavy ČR: „*Prezident republiky dále sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy.*“ Jde o kontrasignovanou pravomoc a je zde možná delegace pravomocí (viz popsána výše v podkapitole 3.1.). Právní základ této problematiky tvoří vedle Ústavy také zák. č. 2/1969 Sb., tzv. „kompetenční zákon“ a rozhodnutí prezidenta republiky⁴⁸, dále pak směrnice vlády č. 131 z 11. února 2004 a Metodická instrukce Ministerstva zahraničních věcí ČR.

Právní úprava na Ukrajině: čl. 106 odst. 1 bod 3) Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny (...), vede jednání a uzavírá mezinárodní smlouvy Ukrajiny.*“ Jde o nekontrasignovanou pravomoc. Vedle toho také zákon Ukrajiny № 1906-IV z 29. června 2004 – „O mezinárodních smlouvách Ukrajiny.“

K samotnému pojmu *sjednávání mezinárodních smlouv* – rozumí se jím určitý proces vyjednávání o úpravě určitých vztahů mezi subjekty mezinárodního práva, výsledkem je pak znění textu smlouvy. Tento proces sjednávání pak končí podpisem smluv zmocněnými osobami.⁴⁹

Ratifikací se pak rozumí schválení smluvního projevu. Ratifikací se vyjadřuje vůle státu být smlouvou vázán a zároveň se osvědčuje, že vnitrostátní podmínky sjednání a schválení smlouvy byly splněny.⁵⁰ Koudelka k tomu dodává: „*Jde o akt hlavy státu, která podpisem ratifikační listiny prohlašuje, že její stát chce dodržovat text smlouvy a že tento stát se cítí být smlouvou mezinárodněprávně vázán ex nunc.*“ Dále v textu pak pokračuje: „*Připojení podmínky souhlasu Parlamentu v rámci tohoto procesu bylo zavedeno v souvislosti se vzrůstající mocí Parlamentu jako nutný doplněk ratifikačního procesu. Parlament do tohoto procesu vstupuje jako nový hráč, souhlas Parlamentu nenabrazuje rozhodnutí prezidenta o ratifikaci. Tím, že*

⁴⁶ Ústavní soud Ukrajiny: rozhodnutí sp. zn. № 2-рп/2009 (Справа № 1-2/2009) ze dne 15. ledna 2009, ve věci založené na ústavním podání 53 lidových poslanců Ukrajiny ohledně souladu s Ústavou Ukrajiny (ústavností) Dekretu prezidenta Ukrajiny „O některých otázkách řízení zahraničněpolitických aktivit státu“ [online]. Databáze Ústavního soudu Ukrajiny. Dostupné z: <https://ccu.gov.ua/docs/562>

⁴⁷ СКРИПЮК, О. В. *Конституційне право України: Підручник для студ. вищ. навч. закл.* Київ: Видавничий Дім „Ін Юре“, 2010, с. 354-355.

⁴⁸ Srov. rozhodnutí prezidenta Václava Havla z 28. 4. 1993, vyhlášené pod č. 144/1993 Sb.

⁴⁹ JIRÁSEK, Jiří a kol. *Ústavní základy organizace státu.* Praha: Leges, 2013, s. 201

⁵⁰ Tamtéž.

parlament získal nová práva, nebylo zrušeno právo hlavy státu v rámci ratifikace. Ratifikaci musí provést prezident osobně, nemůže ji přenést na vládu jako sjednávání.“⁵¹

České ústavní právo rozděluje smlouvy do několika skupin: 1) tzv. prezidentské: jsou to ty, které vyžadují souhlas Parlamentu (upraveny v čl. 10 a čl. 49 Ústavy ČR) a jejichž sjednávání prezident republiky nepřenesl svým rozhodnutím na vládu či s jejím souhlasem na jejího člena; 2) tzv. vládní: to jsou ty, ke kterým není potřeba souhlasu Parlamentu s ratifikací a může je v souladu s prezidentovým rozhodnutím sjednat vláda; 3) rezortní (ministerské): tyto také nevyžadují souhlasu Parlamentu s ratifikací, týkají se jen jednoho rezortu a člen vlády sjednává a schvaluje smlouvu dle prezidentova rozhodnutí se souhlasem vlády, které může být i banketního charakteru.⁵² Nutno podotknout, že vládní a rezortní smlouvy nejsou součástí právního řádu ČR a nemají tedy aplikační přednost před zákonem, neboť nejsou ratifikovány se souhlasem Parlamentu tak, jak to vyžaduje čl. 10 Ústavy ČR.

Ukrajinská úprava této problematiky se kromě Ústavy Ukrajiny opírá především o zákon Ukrajiny № 1906-IV z 29. června 2004 – „O mezinárodních smlouvách Ukrajiny“, který rozděluje mezinárodní smlouvy do následujících skupin:

- 1) mezinárodní smlouvy, které jsou sjednávány jménem Ukrajiny; jde o mezinárodní smlouvy politické, mírové, územní, dále takové, které se týkají práv, svobod a povinností člověka a občana, mezinárodní smlouvy, kterými se Ukrajiny účastní v mezinárodních organizacích, vojenské mezinárodní smlouvy apod. – tyto smlouvy jménem Ukrajiny sjednává a podepisuje jedině prezident Ukrajiny
- 2) mezinárodní smlouvy, které jsou sjednávány Kabinetem ministrů Ukrajiny, tedy vládou; jde o ty mezinárodní smlouvy, které se týkají ekonomických, obchodních, naukově-technických, humanitárních a dalších záležitostí – tyto mezinárodní smlouvy sjednává a podepisuje premiér Ukrajiny
- 3) mezinárodní smlouvy, které jsou sjednávány ministerstvy či jinými ústředními výkonnými orgány státu; jde tedy o smlouvy uzavírané nejčastěji nějakým příslušným ukrajinským ministerstvem na jedné straně a příslušným ministerstvem jiného státu na straně druhé, obsah smlouvy musí spadat do působnosti příslušného ministerstva.⁵³

Prezident Ukrajiny, premiér a ministr zahraničních věcí Ukrajiny mají právo vést vyjednávání a podepisovat mezinárodní smlouvy bez speciální plné moci. Jiní funkcionáři mají toto právo jen na základě speciálního zplnomocnění. Ukrajinská právní úprava tedy vychází z Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

⁵¹ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 123.

⁵² Tamtéž, s. 124-126.

⁵³ čl. 3 zákona Ukrajiny № 1906-IV z 29. června 2004 – „O mezinárodních smlouvách Ukrajiny“

Oprávnění vést jednání a podepisovat mezinárodní smlouvy jménem Ukrajiny („prezidentské smlouvy“) je svěřeno pouze prezidentu Ukrajiny.⁵⁴ Poté, co je mezinárodní smlouva sjednána (nezávisle na tom, do jaké skupiny tato smlouva spadá), pak prezident Ukrajiny podává Nejvyšší radě Ukrajiny, tedy Parlamentu, návrh zákona o ratifikaci příslušné mezinárodní smlouvy. Parlament pak o tomto návrhu zákona hlasuje jako o běžném zákonu. Součástí návrhu zákona musí být i celé znění dané mezinárodní smlouvy v ukrajinštině. Parlament nemůže vnášet do tohoto návrhu zákona pozměňovací návrhy. Pokud Parlament odhlasuje přijetí tohoto návrhu zákona o ratifikaci dané mezinárodní smlouvy (tedy formou zákona o ratifikaci mezinárodní smlouvy vysloví souhlas s ratifikací), tak poté míří tato daná mezinárodní smlouva k podpisu prezidentem Ukrajiny jako každý jiný běžný zákon a podpisem prezidenta Ukrajiny je celý ratifikační proces završen (až podpis prezidenta se vnímá jako ratifikační akt – předchází přijetí zákona o ratifikaci Parlamentem je bráno jen jako souhlas Parlamentu s ratifikací, nikoliv jako samotná ratifikace).⁵⁵

3.3. Uznávání států

Jelikož v ČR výslovná ústavněprávní úprava v této věci chybí, tak lze z povahy věci tuto pravomoc podřadit pod čl. 63 odst. 1 písm. a) Ústavy ČR: „*Prezident republiky dále zastupuje stát navenek.*“ Jde o kontrasignovanou pravomoc.

K uznání státu a vlády Koudelka píše: „*Uznání státu není v právním řádu výslovně upraveno. Z povahy věci, kdy se jedná o akt státu směřující navenek k jinému státu, jde o součást prezidentské práva zastupovat stát navenek. Uznání státu má dva stupně – de facto a de iure. Uznáním státu se vyjadřuje připravenost jednat s jiným státem jako účastníkem mezinárodních vztahů. Uznání se může stát výslovně nebo konkludentně navázáním diplomatických styků. (...) Uznání de facto je prozatímní, omezené a odvolatelné. Spočívá v tom, že s daným státem fakticky jednáme. V takovém případě jde o jednání některého orgánu, který je k tomu oprávněn. Může jít o prezidenta, ale i o jiný orgán. Prezident může např. pozvat na návštěvu hlavu státu, který zatím neuznáváme de iure, a poskytnout mu počty příslušející přijetí zahraniční hlavě státu (...). Uznání de iure je plné, konečné a neodvolatelné. Patří do práva hlavy státu zastupovat stát navenek. Žádná jiná ústavní norma totiž neupravuje pro jiný orgán kompetenci uznaný stát.*“⁵⁶

Právní úprava na Ukrajině je v tomto ohledu jasnější – viz. čl. 106 odst. 1 bod 4 Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny přijímá rozhodnutí o uznání cizích států.*“ Tato rozhodnutí prezident činí formou dekretu, jak stanovil prezident Viktor Juščenko dekretem № 970/2006 z 15. listopadu 2006, který vydal jako prováděcí předpis k Ústavě a kterým stanovil, že rozhodnutí o uznání cizích států dle čl. 106 odst. 1 bod 4 Ústavy Ukrajiny se činí právě dekretem prezidenta Ukrajiny.

⁵⁴ čl. 6 a 7 zákona Ukrajiny № 1906-IV z 29. června 2004 – „O mezinárodních smlouvách Ukrajiny“

⁵⁵ čl. 9 zákona Ukrajiny № 1906-IV z 29. června 2004 – „O mezinárodních smlouvách Ukrajiny“

⁵⁶ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 117-118.

3.4. Přijímání, jmenování a odvolávání vedoucích zastupitelských misí

Právní úprava v ČR: čl. 63 odst. 1 písm. c) a d) Ústavy ČR: „*Prezident republiky dále přijímá vedoucí zastupitelských misí, pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí.*“ Jde o kontrasignovanou pravomoc.

Právní úprava na Ukrajině: čl. 106 odst. 1 bod 5) Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny jmenuje a odvolává vedoucí diplomatických misí Ukrajiny v zahraničí a při mezinárodních organizacích; přijímá pověřovací a odvolávací listiny diplomatických představitelů cizích zemí.*“ Jde o jeden ze tří případů v Ústavě Ukrajiny, kdy je stanovena kontrasignace prezidentské pravomoci, zde premiérem a ministrem zahraničí.

Jirásek k této tématice uvádí: „*Jedním z projevů mezinárodněprávního uznání státu je i navázání diplomatických styků. Ústava prezidentu svěřuje právo přijímat vedoucí diplomatických misí, tedy nejvyšší diplomatické představitele, kteří jsou u hlavy státu pověřeni (...). Přijetí se koná při nástupu diplomatického představitele do funkce vedoucího diplomatické mise v České republice, který předává prezidentu republiky na tomto přijetí své pověřovací listiny. (...) Přijetí vedoucího mise předchází zjištění vysílajícího státu, zda proti uvažované osobě tituláře nebude námitek. Vedoucí zastupitelských misí České republiky pověřuje a odvolává prezident republiky. Pověření rovněž předchází udělení souhlasu s přijetím ze strany přijímajícího státu a teprve poté prezident na návrh vlády vyslance či velvyslance jmenuje (s kontrasignací předsedy vlády) a vydá mu pověřovací listiny pro hlavu cizího státu. Prezident je oprávněn vedoucího zastupitelské mise rovněž odvolat.*“⁵⁷

Koudelka k tomu doplňuje: „*Z ústavy může pověřit velvyslance prezident i bez součinnosti s ministrem zahraničí. Ta je dána pouhou zvyklostí. I rozhodnutí vlády v této věci se neopírá o žádné ústavní právo, ale jen o zvyklost. Byť je prezidentovo právo podrobena kontrasignaci, tak ani zde není ministr zahraničí určující. Kontrasignace je právem předsedy vlády, ne vlády jako celku. Jednotlivé ministři mohou kontrasignovat pouze z premiéřova pověření. (...) Pro pověření velvyslance jsou určující prezident republiky a předseda vlády. Tito dva se musí shodnout. Nakolik přiblížnou ke názoru ministra zahraničí, je na jejich uvážení. (...) Prezident není nijak činný ve zřizování či rušení diplomatických misí a konzulárních úřadů. Zde rozhoduje vláda.*“⁵⁸

Kupodivu, i přes velmi silné postavení prezidenta Ukrajiny a jeho široké pravomoce jak v oblasti vnitrostátních záležitostí, tak i zahraničních, se najdou ojedinělé případy, kdy prezident Ukrajiny potřebuje ke svým rozhodnutím kontrasignaci. Jsou jen tři případy (čl. 106 bod 5, 18, 21 Ústavy Ukrajiny) a toto je tedy jeden z nich, neboť tato pravomoc, o které je nyní řeč spadá pod bod 5.

Kromě ústavněprávní úpravy je zde také zákon Ukrajiny № 2449-VIII/2018 ze dne 7. června 2018 – „O diplomatické službě“, který upravuje postavení, úkoly a funkce diplomatického zastoupení Ukrajiny v zahraničí. S tímto zákonem souvisí také celá řada dekretů prezidenta

⁵⁷ JIRÁSEK, Jiří a kol. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013, s. 201

⁵⁸ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 147-149.

Ukrajiny, který jimi tento zákon provádí a upravuje v nich podrobnosti – např. dekret prezidenta Ukrajiny Volodymyra Zelenského № 99/2021 ze dne 15. března 2021 – „O postavení zahraničních diplomatických institucí Ukrajiny.“

Velvyslanci Ukrajiny jsou jmenováni a odvoláváni dekretem prezidenta Ukrajiny na návrh ministra zahraničních věcí. Tyto dekrety jsou stvrzovány podpisy premiéra a ministra zahraničních věcí, který podává prezidentu návrhy ohledně kandidátek na posty velvyslanců Ukrajiny v cizích státech a při mezinárodních organizacích. Tyto kandidátky se ještě předtím, než jdou k prezidentovi, konzultují se zahraničním výborem Nejvyšší rady Ukrajiny, tj. Parlamentem. Jmenování a odvolávání z dalších diplomatických postů (jiných, než velvyslaneckých), se provádí na základě zákona Ukrajiny № 2449-VIII/2018 ze dne 7. června 2018 – „O diplomatické službě.“⁵⁹

Prezident Ukrajiny přijímá pověřovací a revokační listiny diplomatických zástupců cizích států. Za počátek zahájení výkonu jejich diplomatických misí se považuje okamžik, kdy předají pověřovací listiny prezidentu Ukrajiny. Prezidentu Ukrajiny je zpravidla předkládána pověřovací listina velvyslance cizího státu spolu s revokační listinou jeho předchůdce; přijetí revokační listiny znamená zánik pravomoci v něm uvedeného diplomatického zástupce.⁶⁰

⁵⁹ ТЕРЛЕЦЬКИЙ, Д., АФНАСЬЄВА М., БАТАН, Ю. та інші. *Конституційне право: навчальний посібник*. Одеса: Фенікс, 2023, с. 394.

⁶⁰ Тамтєж, с. 395.

4. Právomoc prezidenta spojené s fungováním parlamentu

4.1. Vyhlášení voleb

Právní úprava v ČR: čl. 63 odst. 1 písm. f) Ústavy ČR: „*Prezident republiky dále vyhláší volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu.*“ a § 1 odst. 3 zák. č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů: „*Volby do Parlamentu České republiky vyhláší prezident republiky nejpozději 90 dnů před jejich konáním. (...).*“ Tato pravomoc je kontrasignována premiérem a vyhláší se ve Sbírce zákonů. Prezident republiky vyhláší také i opakované a doplňující volby do Senátu. V čl. 17 Ústavy ČR jsou pak upraveny lhůty: „*(1) Volby do obou komor se konají ve lhůtě počínající třicátým dnem před uplynutím volebního období a končí dnem jeho uplynutí. (2) Byla-li Poslanecká sněmovna rozpuštěna, konají se volby do sedesáti dnů po jejím rozpuštění.*“

Ústavněprávní úprava na Ukrajině je obsažena v: čl. 106 odst. 1 bod 7) Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny vyhláší mimořádné volby do Nejvyšší rady Ukrajiny ve lhůtě stanovené touto Ústavou.*“ Právomoc prezidenta Ukrajiny je zde dána pouze k vyhlášení mimořádných voleb, neboť volby jsou upraveny v Ústavě Ukrajiny obecně v Části III.: volby a referendum a podrobně pak v Části IV.: Nejvyšší rada Ukrajiny. Naopak v pravomoci Parlamentu je vyhlášení prezidentských voleb (viz. čl. 85 odst. 1 bod 7) Ústavy Ukrajiny). Lhůta stanovená Ústavou Ukrajiny pro vyhlášení prezidentem Ukrajiny mimořádných parlamentních voleb, tak jak je to zmíněno výše v článku, který se týká prezidentských pravomocí, je pak konkrétně upravena v Části IV., věnované Nejvyšší radě Ukrajiny, konkrétně pak v čl. 77 odst. 2: „*Mimořádné volby do Nejvyšší rady Ukrajiny jsou vyhlášeny prezidentem Ukrajiny a uskutečňují se v období 60 dnů ode dne oznámení rozhodnutí o předčasném ukončení pravomocí Nejvyšší rady Ukrajiny.*“

V čl. 77 odst. 1 Ústavy Ukrajiny jsou pak upraveny řádné volby do Parlamentu: „*Řádné volby do Nejvyšší rady Ukrajiny se odehrávají v posledním týdnu měsíce října pátého roku trvání pravomocí Nejvyšší rady Ukrajiny.*“ Tyto volby tedy nevyhláší prezident Ukrajiny, ale jejich konání je dopředu stanoveno na konkrétní časové období. Čl. 77 odst. 3 Ústavy Ukrajiny pak upravuje: „*Postup provedení voleb národních poslanců Ukrajiny je stanoven zákonem.*“

Tímto zákonem je zákon Ukrajiny № 4061-VI/2011 ze 17. listopadu 2011 – „*O volbách národních poslanců Ukrajiny.*“ V čl. 16 odst. 1 je stanoveno: „*Řádné volby do Nejvyšší rady Ukrajiny se konají poslední neděli v říjnu pátého roku mandátu Nejvyšší rady Ukrajiny.*“ Tedy ani zde není upraveno, kdo volby vyhláší, to je upraveno až v následujícím odst. 2: „*Volební proces pro řádné volby poslanců začíná 90 dní před dnem hlasování. Ústřední volební komise oznámí zahájení volebního procesu nejpozději 91 dnů přede dnem hlasování.*“ Je to tedy na základě tohoto volebního zákona tzv. *Ústřední volební komise*, která vyhláší řádné volby do Parlamentu Ukrajiny, a nikoliv prezident Ukrajiny.

Prezident Ukrajiny svým dekretem vyhlašuje jen mimořádné volby do Parlamentu, jak je upraveno v čl. 16 odst. 3 tohoto volebního zákona: „*Mimořádné volby poslanců se konají poslední neděli 60-ti denní lhůty ode dne zveřejnění dekretu prezidenta Ukrajiny o předčasném ukončení pravomocí Nejvyšší rady Ukrajiny, vydaného v souladu s Ústavou Ukrajiny.*“ a v následujícím odst. 4: „*Volební proces mimořádných voleb poslanců začíná dnem následujícím po dni zveřejnění dekretu prezidenta Ukrajiny uvedeného ve třetím odstavci tohoto článku.*“ Dle čl. 16 odst. 5 tohoto volebního zákona pak opakované volby do Parlamentu vyhlašuje *Ústřední volební komise*, a nikoliv prezident Ukrajiny.

4.2. Svolení parlamentu

Právní úprava v ČR: čl. 62 písm. b) Ústavy ČR: „*Prezident republiky svolává zasedání Poslanecké sněmovny.*“ Zde není potřeba kontrasignace. Prezident republiky svolává zasedání po volbách tak, aby bylo zahájeno nejpozději 30. den po dni voleb. Avšak v čl. 34 odst. 1 Ústavy ČR je upraveno: „*Zasedání komor jsou stálá. Zasedání Poslanecké sněmovny svolává prezident republiky tak, aby bylo zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb; neučiní-li tak, sejde se Poslanecká sněmovna třicátý den po dni voleb.*“

Jde tedy o pravomoc prezidenta republiky, která pokud není řádně a včas vykonána, tak se Poslanecká sněmovna stejně sejde 30. den po dni voleb i bez svolání prezidentem republiky. Dalo by se tedy říci, že ustanovení čl. 62 odst. písm. b) Ústavy ČR je svým způsobem obsoletní, mohlo by být z Ústavy vypuštěno a nic zásadního by se nestalo.

Dále je třeba zdůraznit, že prezident ČR svolává jen *Poslaneckou sněmovnu*, tedy dolní komoru Parlamentu ČR, nikoliv *Senát*, tj. horní komoru Parlamentu ČR, který byl prezidentem svolán k zasedání jen jednou po prvních volbách v r. 1996 a je od té doby orgánem stále zasedajícím, byť pravidelně obměňovaným z $\frac{1}{3}$ každé 2 roky.

Ústavněprávní úprava na Ukrajině svolání zasedání Parlamentu prezidentem vůbec neupravuje, neboť toto nepatří do pravomocí prezidenta Ukrajiny. Zasedání Parlamentu je upraveno v čl. 82 Ústavy Ukrajiny, kde je v odst. 3 příslušného článku uvedeno: „*Nejvyšší rada Ukrajiny se sejde na první schůzi nejpozději třicátý den po vyhlášení výsledků voleb.*“ Nikdo tedy Parlament nesvolává, ten se sejde automaticky sám od sebe nejpozději do 30 dnů po vyhlášení výsledků voleb, které podle volebního zákona vyhlašuje *Ústřední volební komise*.

4.3. Rozpuštění parlamentu

Ústavněprávní úprava v ČR: čl. 62 písm. c) Ústavy ČR: *Prezident republiky rozpouští Poslaneckou sněmovnu.*“ Jde o pravomoc nekontrasigovanou. Vztahuje se ale jen k dolní komoře Parlamentu, tedy k *Poslanecké sněmovně*, nikoliv k horní komoře, tedy *Senátu* – ten je dle Ústavy ČR nerozpusitelný a v případě, že je rozpuštěna *Poslanecká sněmovna*, tak *Senát* místo ní kontinuálně pokračuje v přijímání legislativy v podobě tzv. *zákonných opatření Senátu* (viz. čl. 33 Ústavy ČR).

Podrobnosti, za jakých podmínek může prezident republiky rozpustit *Poslaneckou sněmovnu*, jsou pak stanoveny v čl. 35 Ústavy ČR: „(1) *Poslaneckou sněmovnu může rozpustit prezident republiky, jestliže: a) Poslanecká sněmovna nevylovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny, b) Poslanecká sněmovna se neusnese do tří měsíců o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry, c) zasedání Poslanecké sněmovny bylo přerušeno po dobu delší, než je přípustné, d) Poslanecká sněmovna nebyla po dobu delší tří měsíců způsobilá se usnášet, ačkoliv nebylo její zasedání přerušeno, a ačkoliv byla v té době opakovaně svolána ke schůzi.* (2) *Prezident republiky Poslaneckou sněmovnu rozpustí, navrhne-li mu to Poslanecká sněmovna usnesením, s nímž vyslovila souhlas třípětinová většina všech poslanců.* (3) *Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit tři měsíce před skončením jejího volebního období.*“

Je-li jakákoliv z podmínek uvedených v odst. 1 splněna, pak prezident může, ale také nemusí (!) rozpustit dolní komoru Parlamentu. Jde tedy o fakultativní pravomoc prezidenta republiky, jejíž použití je zcela na volné úvaze prezidenta republiky. Ústava zde ani nestanovuje žádnou lhůtu dokdy může prezident tuto svoji pravomoc vykonat, tedy kromě ustanovení odst. 3, kde je stanovena podmínka, že dolní komoru nelze rozpustit 3 měsíce před skončením jejího volebního období. Obligatorní, tedy povinné rozpuštění je upraveno v odst. 2 daného ustanovení, tedy jen v případě, že to prezidentovi republiky navrhne usnesením sama *Poslanecká sněmovna*; je k tomu potřeba souhlasu 3/5 většiny všech poslanců.

Ústava Ukrajiny tuto prezidentskou pravomoc upravuje v čl. 106 odst. 1 bod 8): „*Prezident Ukrajiny ukončuje pravomoc Nejvyšší rady Ukrajiny v případech upravených touto Ústavou.*“ Taxativní výčet situací, kdy může prezident rozpustit Parlament, je uveden v čl. 90 odst. 2 Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny má právo předčasně ukončit pravomoc Nejvyšší rady Ukrajiny, pokud: 1) během jednoho měsíce v Nejvyšší radě Ukrajiny nedojde ke zformování koalice poslaneckých frakcí v souladu s článkem 83 této Ústavy; 2) během šedesáti dnů po odstoupení Kabinetu ministrů Ukrajiny se nezformuje personální složení Kabinetu ministrů Ukrajiny; 3) během třiceti dnů během jednoho řádného zasedání nemůže započít plenární schůze.*“

Stejně tak, jako u prezidenta ČR, tak i zde jde převážně o fakultativní pravomoc („*může,*“ ale také nemusí), což je potvrzeno také i v následujícím odstavci 3 daného článku Ústavy, kde jsou pak stanoveny další podrobnosti ohledně výkonu této pravomoci: „*Rozhodnutí o předčasném ukončení pravomocí Nejvyšší rady Ukrajiny přijímá prezident Ukrajiny po konzultaci s předsedou Nejvyšší rady Ukrajiny, jeho zástupci a předsedy poslaneckých frakcí v Nejvyšší radě Ukrajiny.*“ V odstavcích 4 a 5 jsou pak upraveny určité časové limity, kdy Parlament rozpuštěn být nemůže: „*(4) Pravomoc Nejvyšší rady Ukrajiny, která byla vybrána v předčasných volbách, provedených po předčasném ukončení pravomocí prezidentem Ukrajiny pro Nejvyšší radu Ukrajiny dřívějšího složení, nemůžou být ukončeny během jednoho roku ode dne jejího zvolení.*“

(5) Pravomoc Nejvyšší rady Ukrajiny nemůžou být předčasně ukončeny prezidentem Ukrajiny v posledních šesti měsících lhůty pravomocí Nejvyšší rady Ukrajiny nebo prezidenta Ukrajiny.“

4.4. Vystupování v parlamentu

Ústavněprávní úprava v ČR je stanovena v čl. 64 odst. 1 Ústavy ČR: „*Prezident republiky má právo účastnit se schůzí obou komor Parlamentu, jejich výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoliv o to požádá.*“ Pod pojem „*vystupování v parlamentu*“ bychom mohli zařadit také i ust. čl. 59 odst. 1 Ústavy ČR: „*Prezident republiky složí slib do rukou předsedy Senátu na společné schůzi obou komor.*“ Jde totiž o jedinou příležitost, kdy se dolní a horní komora Parlamentu ČR schází ke společné schůzi, na níž před nimi vystupuje prezident republiky, skládá slib do rukou předsedy Senátu a pak pronáší k oběma komorám současně slavnostní inaugurační projev. Jde tedy také o vystupování v Parlamentu; dalo by se dokonce říci, že toto je vlastně jediný případ, kdy prezident skutečně vystupuje před celým Parlamentem najednou, neboť jinak vystupuje v každé komoře Parlamentu zvlášť, dále pak v jejich výborech a komisích.

Jirásek k tomu uvádí: „*Při vystoupení v Parlamentu není prezident republiky vázán ani projednávaným bodem programu ani limitován stanovenou délkou vystoupení. Na prezidenta republiky se nevztahuje citační právo Parlamentu, který jej nemůže povolát k jednání, a pokud jej pozve, není prezident povinen pozvání vyhovět a do Parlamentu se dostavit, což vyplývá z jeho neodpovědnosti Parlamentu.*“⁶¹

Právní úprava této pravomoci ukrajinského prezidenta je pak upravena především v čl. 106 odst. 1 bod 2) Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny se obrací se zprávami k národu a s každoročními a mimořádnými zprávami k Nejvyšší radě Ukrajiny ohledně vnitřního i vnějšího stavu Ukrajiny.*“ Zde se ukrajinská ústava inspirovala Ústavou USA, kde je také upraven výroční projev prezidenta USA před oběma komorami Parlamentu o stavu Unie. Obdobu v ČR pak představují např. prezidentské novoroční projevy k lidu, zde ovšem nejde o ústavně zakotvenou pravomoc, ale jen o zvyk a také se tento projev neprovádí na půdě Parlamentu, ale vysílá se živě z Hradu či Lán přes masová média přímo lidem.

Obdobně, jak je upravena prezidentská inaugurace v Ústavě ČR, tak je tomu i v Ústavě Ukrajiny v čl. 104 odst. 1: „*Nově zvolený prezident Ukrajiny se ujímá funkce nejpozději do třiceti dnů po oficiálním vyhlášení výsledků voleb, a to složením přísahy národu na slavnostním zasedání Nejvyšší rady Ukrajiny.*“ Tedy slavnostní slib skládá také před celým Parlamentem, tedy i tento případ lze podřadit pod *vystupování v parlamentu*. Právo účastnit schůzi Parlamentu a či jeho jednotlivých výborů a tam také promlouvat, má prezident Ukrajiny nikoliv na základě Ústavy Ukrajiny, ale na základě Jednacího řádu Nejvyšší rady Ukrajiny, kdy jej Parlament pozve k účasti na jednání na schůzi; pozvání nemusí prezident vyhovět, neboť není Parlamentu odpovědný, stejně tak, jako prezident ČR.

⁶¹ JIRÁSEK, Jiří a kol. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013, s. 197.

4.5. Zákonodárná iniciativa

Ústavněprávní úprava v ČR takovou pravomoc prezidenta republiky vůbec nezná. Zákonodárnou iniciativu mají pouze subjekty uvedené v čl. 41 odst. 2 Ústavy ČR: „*Návrh zákona může podat poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku.*“ A jak je vidět ze znění daného ustanovení, prezident republiky do výčtu subjektů disponující pravomocí zákonodárné iniciativy nepatří.

Na Ukrajině je tomu naopak. Zde prezident má právo zákonodárné iniciativy, jak je obecně upraveno v čl. 93 odst. 1 Ústavy Ukrajiny: „*Právo zákonodárné iniciativy k Nejvyšší radě Ukrajiny náleží prezidentu Ukrajiny, národním poslancům Ukrajiny a Kabinetu ministrů Ukrajiny.*“ V následujícím 2 odstavci daného článku je pak stanoveno, že „*Návrhy zákonů označené prezidentem Ukrajiny jako neodkladné se projednávají Nejvyšší radou Ukrajiny přednostně.*“ Tímto způsobem tak může prezident Ukrajiny legislativní proces ohledně svého návrhu zákona trochu urychlit. Speciální zákonodárná iniciativa jen pro konkrétní zákon je pak ústavněprávní úpravou svěřena pouze a jedině prezidentu Ukrajiny – jde o zákon o vytvoření, reorganizaci a zrušení soudů. Úpravu nalezneme v Ústavě Ukrajiny v Části VIII.: Spravedlnost, konkrétně pak v čl. 125 odst. 2: „*Soud se vytváří, reorganizuje se a zaniká zákonem, jehož návrh předkládá Nejvyšší radě Ukrajiny prezident Ukrajiny po konzultaci s Vrchní radou spravedlnosti.*“ Jde o mimořádně důležitou pravomoc, kterou prezident disponuje. Dále pak v souladu s ustanovením čl. 106 odst. 3 Ústavy Ukrajiny, může prezident Ukrajiny vydávat dekrety k provedení Ústavy a zákonů Ukrajiny, tedy k provedení i tohoto zákona o vytvoření, reorganizaci či zániku soudů.

Zvláštní ústavněprávní úpravu ohledně zákonodárné iniciativy prezidenta Ukrajiny pak obsahuje Část XIII.: Vnesení změn do Ústavy Ukrajiny. Změny do Ústavy Ukrajiny můžou být totiž vnášeny jen zvláštním druhem zákona, tzv. *zákonem o vnesení změn do Ústavy Ukrajiny*, který může navrhnout pouze prezident Ukrajiny nebo $\frac{1}{3}$ ze všech národních poslanců Nejvyšší rady Ukrajiny. Tento druh zákona má vyšší právní sílu, než („běžný“) zákon Ukrajiny – jde vlastně o obdobu českého „*ústavního zákona*“, jen s tím rozdílem, že zde není uměle vytvořený konstrukt v podobě „*ústavního pořádku*“, tj. není zde nějaká určitá množina zákonů ústavní právní síly, která by stála vedle Ústavy a doplňovala ji a rozšiřovala její materii a společně s Ústavou by tvořila tzv. „*ústavní pořádek*“ – na Ukrajině je to tak, že „*zákony o vnesení změn do Ústavy Ukrajiny*“ sice má ústavní právní sílu, ale je vtělen do Ústavy, jak napovídá sám název, tj. vnáší změny přímo do textu Ústavy a nestojí někde mimo (stranou) Ústavy, ale je její součástí, tudíž vytvářet konstrukt „*ústavního pořádku*“, tak jak jej zná české ústavní právo, zde není potřeba.

4.6. Podepisování zákonů

Tuto pravomoc najdeme u obou prezidentů, jak u prezidenta ČR, tak i u prezidenta Ukrajiny, neboť se tato pravomoc prezidentů jakožto *hlav států* vyvinula ze staré tradiční pravomoci monarchů.

Ústavněprávní úprava v ČR je obsažena v čl. 62 písm. i) Ústavy ČR: „*Prezident republiky podepisuje zákony.*“ Jedná se o nekontrasignovanou pravomoc. Dále pak v čl. 51 Ústavy ČR je stanoveno: „*Přijaté zákony podepisuje předseda Poslanecké sněmovny, prezident republiky a předseda vlády.*“ Pokud jde o tzv. *zákonná opatření Senátu*, která jsou *Senátem* přijímána v době, kdy je dolní komora, tedy *Poslanecká sněmovna*, prezidentem rozpuštěna, tak dle čl. 35 Ústavy ČR je podepisuje předseda *Senátu*, prezident republiky a předseda vlády.

Jirásek k tomu uvádí: „*Význam podpisu prezidenta republiky pod schváleným zákonem není chápán jednotně a je předmětem teoretických i výkladových sporů. Z ústavní dikce „podepisuje zákony“, aniž by byly, kromě možnosti vrátit přijatý zákon Parlamentu, stanoveny další podmínky, vyplývá, že jde o ústavní povinnost.*“⁶²

V praxi se to ale vyvinulo jinak (tuto praxi častou uplatňoval např. Václav Klaus) – a to tak, že prezident zákony, s nimiž nesouhlasí, ale zároveň neuplatňuje právo veta, nepodepisuje a zákon se pak vyhláší i bez podpisu prezidenta republiky, neboť k tomu, aby byl zákon platný a účinný, není prezidentův podpis potřeba (viz. čl. 52 odst. 1 Ústavy ČR: „*K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen.*“). Podpisem prezidenta se pouze „*osvědčuje přijetí zákona, a nikoliv legalita zákonného procesu a pravost (autentičnost) zákonného textu. Podpis prezidenta republiky na usneseném zákonu charakter promulgace nemá.*“⁶³ Stejného názoru jsou i Weyr či Hoetzl, naopak Koudelka uvádí, že někteří jiní autoři (jako např. Baxa a Krejčí) chápou „*podpis prezidenta republiky jako ověření správnosti procesu přijetí v rámci promulgace (vyhlášení) zákona, nikoliv jako souhlas s textem zákona.*“⁶⁴

Obdobná praxe je i v případě prezidentem republiky vetovaného zákona, jehož veto Poslanecká sněmovna přehlasuje, tento zákon se prezidentovi k podpisu již znovu nepředkládá a je pak vyhlášen i bez jeho podpisu. Následně se tento zvyk zakotvil i v § 107 Jednacího řádu Poslanecké sněmovny. Je ale otázkou, do jaké míry toto je vlastně v souladu s Ústavou a zda může předpis na úrovni zákona upravovat danou problematiku jinak než sama Ústava.

Ústavněprávní úprava na Ukrajině této prezidentské pravomoci je upravena v čl. 106 odst. 1 bod 29) Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny podepisuje zákony přijaté Nejvyšší radou Ukrajiny.*“ Podrobnější úpravu pak nalezneme v čl. 94 Ústavy Ukrajiny. V odst. 1 je stanoveno: „*Zákon podepisuje předseda Nejvyšší rady Ukrajiny a neodkladně jej zasílá prezidentu Ukrajiny.*“ V odst. 2 jsou pak

⁶² JIRÁSEK, Jiří a kol. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013, s. 195.

⁶³ Tamtéž, 196.

⁶⁴ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 155-156.

upraveny možnosti, které má prezident: „Prezident Ukrajiny během patnácti dnů od obdržení zákona jej podepisuje, přebírá jej k výkonu a oficiálně jej vyhláší nebo vrací zákon se svými odůvodněnými a zformulovanými připomínkami do Nejvyšší rady Ukrajiny k novému posouzení [tedy uplatní právo veta – pozn. autora].“

V odst. 3 je pak upraven postup, v případě, že prezident nevyužije právo veta: „V případě, že prezident Ukrajiny během stanovené lhůty nevrátil zákon k opětovnému posouzení, zákon je považován za schválený prezidentem Ukrajiny a má jím být podepsán a oficiálně vyhlášen.“ Zde je tedy explicitně stanovena povinnost prezidenta Ukrajiny podepisovat zákony.⁶⁵

Dále v odst. 4 příslušného článku je pak upravena situace, kdy je prezidentovo veto Parlamentem přehlasováno kvalifikovanou většinou a povinností prezidenta je zákon podepsat, a pakliže tak neučiní, podepíše jej pouze předseda Parlamentu a pak je zákon vyhlášen i bez podpisu prezidenta.

4.7. Právo veta

Ústavněprávní úpravu této prezidentské pravomoci nalezneme v ČR v čl. 62 písm. h) Ústavy ČR: „Prezident republiky má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního.“ a také v čl. 50 odst. 1 Ústavy ČR: „Prezident republiky má právo vrátit přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního, s odůvodněním do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen.“ Úprava, jak dál postupovat po uplatnění prezidentova veta, je obsažena v čl. 50 odst. 2 Ústavy ČR: „O vráceném zákonu hlasuje Poslanecká sněmovna znovu. Pozměňovací návrhy nejsou přípustné. Jestliže Poslanecká sněmovna setrvá na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon se vyhlásí. Jinak platí, že zákon nebyl přijat.“

Tato prezidentova pravomoc nepodléhá kontrasignaci. Prezidentovo veto má povahu suspenzivní, tedy odkladnou a vztahuje se pouze na („běžné“) zákony, nikoliv na ústavní, jak je výslovně upraveno v čl. 62 písm. h) Ústavy ČR. Z povahy věci nemůže prezident uplatnit veto ani u *zákonného opatření Senátu* a ani u zákona, který by byl případně přijat v referendu. Omezení práva veta obsahuje také ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, který ve svém čl. 8 odst. 3 upravuje: „Po dobu stavu ohrožení státu nebo válečného stavu prezident republiky nemá právo vracet zákon přijatý ve zkráceném jednání.“

Co se stane, když prezident nevyužije veto a zároveň zákon nepodepíše? Jirásek na to odpovídá: „Neužije-li prezident svého práva, marným uplynutím 15denní lhůty je povinen zákon podepsat.“⁶⁶ Jak jsme si ale popsali výše v podkapitole 4.6. *Podpisování zákonů*, tak se o tom vedou diskuze a napanuje zde jasný názor.

⁶⁵ Toto dvakrát judikoval i Ústavní soud Ukrajiny ve svých rozhodnutích № 11-пп/1998 (Справа N 1-19/98) ze 7. července 1998 a № 6-пп/2008 (Справа № 1-2/2008) z 16. dubna 2008. Dostupné z: <https://ccu.gov.ua/docs/9>

⁶⁶ JIRÁSEK, Jiří a kol. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013, s. 195.

Praxe je nicméně taková (viz. např. funkční období Václava Klause), že prezident může zákon nepodepsat, aniž by zároveň uplatnil právo veta – v takovém případě se zákon stává platným a účinným i bez podpisu prezidenta.

Prezidentem vrácený zákon se vrací do zpět do Parlamentu, resp. jen do jeho dolní komory, tedy *Poslanecké sněmovny*, nikoliv do horní komory, tedy *Senátu* (proto jsem výše psal, že z povahy věci nelze vetovat *zákonná opatření Senátu*, neboť ta jsou přijímána v době, kdy je *Poslanecká sněmovna* rozpuštěna a vetovaný právní předpis by se tak neměl komu vrátit k opětovnému hlasování). Poslanecká sněmovna o vetovaném zákonu znovu hlasuje a může prezidentovo veto přehlasovat nadpoloviční většinou všech poslanců. Pozměňovací návrhy zde nejsou přípustné. Prezidentovi pak tento zákon znovu k podpisu nejde, zůstávají tam jen podpisy předsedy *Poslanecké sněmovny* a předsedy *Senátu*, zákon se pak vyhláší ve Sbírce zákonů a nabývá platnosti. V opačném případě, tedy pokud se veto prezidenta nepodaří Poslanecké sněmovně přehlasovat, tak zákon přijat nebude. Za zmínku stojí také to, že když prezident vetem vrátí zákon *Poslanecké sněmovně* těsně před skončením jejího volebního období, či po jeho skončení, veto se stává absolutním a nová *Poslanecká sněmovna* nemůže o tomto vetovaném zákonu znovu hlasovat.

Ústavněprávní úprava práva veta prezidenta Ukrajiny je obsažena v čl. 106 odst. 1 bod 30) Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny má právo veta vůči přijatým Nejvyšší radou Ukrajiny zákonům (kromě zákonů o vnesení změn do Ústavy Ukrajiny) s následným vrácením zákona k opakovanému projednání Nejvyšší radou Ukrajiny.*“ Jak je vidět, i zde je veto suspenzivní a dočasné, nikoliv absolutní. Obdobně jako prezident ČR nemůže vetovat ústavní zákony, tak i prezident Ukrajiny nemůže vetovat „*zákony o vnesení změn do Ústavy Ukrajiny*“ – jde v podstatě o obdobu „*ústavních zákonů*“, tak jak je zná české ústavní právo (viz. výše podkapitola 4.5. *Zákonodárná iniciativa*).

Prezidentem Ukrajiny vetovaný zákon se pak vrací jednokomorovému Parlamentu. Postup, jak Parlament nakládá s vetovaným zákonem je pak upraven v čl. 94 Ústavy Ukrajiny. V odst. 2 je stanoveno: „*Prezident Ukrajiny během patnácti dnů od obdržení zákona jej podepisuje, přebírá jej k výkonu a oficiálně jej vyhláší nebo vrácí zákon se svými odůvodněnými a zformulovanými připomínkami do Nejvyšší rady Ukrajiny k novému posouzení.*“ Následující odst. 3 pak stanovuje, že pokud prezident zákon nevetuje, tak má povinnost jej podepsat. Přehlasovat prezidentovo veto může v Parlamentu min. $\frac{2}{3}$ ze všech národních poslanců Ukrajiny, jak je stanoveno v násl. odst. 4 příslušného článku Ústavy Ukrajiny.

5. Právomoci prezidenta spojené s fungováním vlády

5.1. Ustavování vlády

Právomoc prezidenta ČR v této oblasti je ústavněprávně upravena v čl. 62 písm. a) Ústavy ČR: „*Prezident republiky jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi.*“ Blíže konkretizováno to pak je v čl. 68 odst. 2 Ústavy ČR: „*Předsedu vlády jmenuje prezident republiky a na jeho návrh jmenuje ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů.*“ Jde o pravomoc nekontrasignovanou, neboť vzhledem k tomu, že prezident jmenuje členy vlády na návrh předsedy vlády, tak by zde byla kontrasignace nadbytečná.

Jmenovat premiérem může prezident republiky jakoukoliv osobu – Ústava ČR nestanovuje žádné omezení, ba dokonce ani žádné lhůty. Avšak existuje ústavní zvyklost, která je všemi prezidenty zpravidla dodržována – a to, že předsedou vlády je jmenován předseda vítězné politické strany či hnutí, která získala v parlamentních volbách nejvíce hlasů a má tak zpravidla také největší šanci sestavit vládní většinu (málokdy se v parlamentní demokracii stává, že jedna politická strana či hnutí má nadpoloviční většinu v parlamentu, často tak jde o vlády koaliční).

Prezident republiky tedy jmenuje předsedu vlády, ale skutečný tvůrcem vlády je pak už sám předseda vlády, který si vládu sestavuje sám (spolu s koaličními partnery) a personální obsazení vlády je tak zcela na něm. Prezident pak jmenuje premiérem navržené kandidáty na jednotlivé ministerské posty a formálně je pověřil řízením ministerstev nebo jiných úřadů. Vedou se debaty o tom, zda má prezident povinnost jmenovat každého premiérem navrženého kandidáta. Ústava ČR v tomto ohledu nic více neupravuje, ale ústavní praxe je v poslední době (obzvláště za funkčního období Miloše Zemana) taková, že prezident republiky nemusí vždy přijmout návrh předsedy vlády a může (s odůvodněním) kandidáta odmítnout a vyžádat si od premiéra nový návrh.

Premiér i jednotliví ministři, tedy členové vlády, jsou jmenováni do funkcí prezidentem republiky; jmenováním a složením slibu do rukou prezidenta republiky se ujímají výkonu svých funkcí, ale aby mohli jako legitimní vláda řádně vládnout, tak jim Ústava ČR předepisuje v čl. 68 odst. 3 povinnost do 30ti dnů po svém jmenování předstoupit před dolní komoru Parlamentu, tj. před *Poslaneckou sněmovnu*, se svým programovým prohlášením a požádat poslance o vyslovení důvěry. Tato povinnost plyne mj. také z čl. 68 odst. 1 Ústavy ČR: „*Vláda je odpovědná Poslanecké sněmovně.*“ Vláda ČR tedy odpovídá *Poslanecké sněmovně*, a nikoliv prezidentu republiky. Důvěru vláda získá, pokud pro ni hlasuje nadpoloviční většina všech poslanců.

Ústavněprávní úprava této prezidentské pravomoci na Ukrajině je obsažena v čl. 106 odst. 1 bod 9) Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny předkládá podle návrhu koalice poslaneckých frakcí v Nejvyšší radě Ukrajiny zformované v souladu s článkem 83 Ústavy Ukrajiny návrh na jmenování Nejvyšší radou Ukrajiny premiéra Ukrajiny ve lhůtě nejpozději patnáctý den od obdržení takového návrhu.*“

Proces ustavování vlády je na Ukrajině upraven tak, že se v Parlamentu po parlamentních volbách nejprve musí zformovat vládní většina, tzv. „*koalice poslaneckých frakcí*“ [frakce = strany]. Přípustná je i možnost, že jen jedna poslanecká frakce (tj. politická strana) bude mít v Parlamentu nadpoloviční většinu, v takovém případě nemusí vytvářet koalici a může působit jako vládní většina sama o sobě. Častější jsou případy koalic – tyto pak musí dát dohromady nadpoloviční většinu z celkových 450 národních poslanců Ukrajiny. Koalice se pak dohodne na kandidatuře jedné osoby na post premiéra (viz. čl. 83 odst. 8 a čl. 114 odst. 3 Ústavy Ukrajiny). Tento návrh koalice podává prezidentu Ukrajiny a ten jej nejpozději do 15ti dnů podává Nejvyšší radě Ukrajiny, tedy Parlamentu jako celku k hlasování (viz. čl. 106 odst. 1 bod 9) Ústavy Ukrajiny). Pokud „pro“ hlasuje více než 1/2 všech národních poslanců, je premiér jmenován. Prezident pak už neprovádí jmenování premiéra, protože samotné odhlasování v Parlamentu se zde pokládá za jmenování (viz. čl. 85 odst. 1 bod 12) a čl. 114 odst. 2 Ústavy Ukrajiny). Koalice poslaneckých frakcí pak premiérovi předkládá návrhy na posty jednotlivých ministrů (viz. čl. 83 odst. 8 Ústavy Ukrajiny). Ten pak tyto návrhy předkládá ke jmenování rovnou Parlamentu – ministři jsou pak jmenováni stejně jako premiér, tedy tím, že „pro“ hlasuje nadpoloviční většina všech poslanců (čl. 85 odst. 1 bod 12) Ústavy Ukrajiny). Výjimkou jsou dva ministři – ministra obrany a ministra zahraničních věcí, které naopak ke jmenování (opět hlasováním) Nejvyšší radě Ukrajiny navrhuje sám prezident Ukrajiny (viz. čl. 106 odst. 1 bod 10) Ústavy Ukrajiny); pro podání tohoto návrhu není prezident Ukrajiny omezen žádnou lhůtou, tak jak tomu je naopak u podání návrhu na jmenování premiéra. Výběr osob na post ministra obrany a ministra zahraničí je zcela v gesci prezidenta Ukrajiny. Všichni členové vlády skládají slib před Nejvyšší radou Ukrajiny, tedy Parlamentem.

Samozřejmě i na Ukrajině se vedou spory o tom, jestli má prezident povinnost akceptovat návrh od vládní koalice, koho má Parlamentu navrhnout jako premiéra k jmenování, anebo jestli tento návrh může odmítnout a požadovat nový. V Ústavě Ukrajiny nic o odmítnutí není, avšak z dikce ustanovení čl. 106 odst. 9 Ústavy Ukrajiny, kde je tato prezidentova pravomoc upravena, spíše vyplývá, že nemůže návrh odmítnout, neboť je tam doslovná formulace: „*Prezident Ukrajiny předkládá podle návrhu koalice poslaneckých frakcí (...) návrh na jmenování Nejvyšší radou Ukrajiny premiéra Ukrajiny ve lhůtě nejpozději patnáctý den od obdržení takového návrhu.*“ Většina ukrajinských ústavněprávních teoretiků se skutečně přiklání k závěru, že slovního spojení „*předkládá podle návrhu koalice poslaneckých frakcí (...) ve lhůtě nejpozději patnáctý den od obdržení takového návrhu*“, které je navíc ještě podepřeno i lhůtou, která je navíc poměrně krátká, je imperativního charakteru – je tedy jen těžko představitelné, že by prezident mohl odmítnout návrh, který by mu koalice poslaneckých frakcí předložila a pak by stihl podat návrh nový a on by ho stihl podat Parlamentu ke jmenování – a to vše za pouhých 15 dnů.

Teoreticky však odmítnutí takového návrhu prezidentem možné je – a je pak velmi pravděpodobné, že by nastalou situací musel řešit Ústavní soud Ukrajiny, na který by se obrátili poslanci z vládní koalice, jejíž návrh prezident neakceptoval. Taková situace však ještě v dějinách Ukrajiny nenastala.

5.2. Demise vlády

Prezidenti jak České republiky, tak i Ukrajiny hrají významnou roli nejen při ustavování vlády, ale i při přijímání její demise. Ústavněprávní úprava této prezidentské pravomoci je v ČR obsažena v čl. 62 písm. a) Ústavy ČR: „*Prezident republiky jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi.*“ Dále také v čl. 62 písm. d) Ústavy ČR: „*Prezident republiky pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády.*“

Jednotlivé situace, kdy má vláda podat demisi, jsou pak upraveny na jiných místech Ústavy ČR, konkrétně: čl. 73 odst. 2 Ústavy ČR: „*Vláda podá demisi, jestliže Poslanecká sněmovna zamítla její žádost o vyslovení důvěry nebo jestliže jí vyslovila nedůvěru. Vláda podá demisi vždy po ustavující schůzi nově zvolené Poslanecké sněmovny.*“ Jde o taxativně stanovené obligatorní případy, kdy má vláda jako celek povinnost podat demisi a prezident republiky tuto demisi má přijmout (viz. také čl. 73 odst. 3 Ústavy ČR). Samotný způsob podávání demise je pak upraven v čl. 73 odst. 1 Ústavy ČR: „*Předseda vlády podává demisi do rukou prezidenta republiky. Ostatní členové vlády podávají demisi do rukou prezidenta republiky prostřednictvím předsedy vlády.*“ Demisi může podat vláda jako celek, anebo jen její jednotlivý člen i fakultativně, např. z politických důvodů. Takovou demisi prezident nemusí přijmout.

Aby se nestalo, že stát bude nějakou dobu bez vlády a moc výkonná by tak byla paralyzována, tak prezident prozatímně pověřuje vládu, jejíž demisi přijal, aby vykonávala své funkce (tedy vládla v demisi) do doby, než bude jmenována nová vláda (viz. čl. 62 písm. d) Ústavy ČR).

Ústavněprávní úprava této prezidentské pravomoci na Ukrajině je koncipována poněkud odlišně, než jak tomu je v České republice. Ústava Ukrajiny neupravuje podávání demise vlády do rukou prezidenta, ale Parlamentu, neboť je to Parlament, kdo vládu do funkce jmenuje, proto také i přijímá demisi vlády. Nicméně Kabinet ministrů Ukrajiny je dle čl. 113 odst. 2 Ústavy Ukrajiny odpovědný zároveň prezidentu Ukrajiny i Nejvyšší radě Ukrajiny, proto je v čl. 87 odst. 1 Ústavy Ukrajiny upraveno, že buď prezident, anebo $\frac{1}{3}$ ze všech poslanců mohou svým návrhem vyvolat hlasování o nedůvěře vládě a pokud vládě nedůvěru vysloví více než $\frac{1}{2}$ všech poslanců, tak vláda musí obligatorně podat demisi (v Ústavě Ukrajiny se používá namísto pojmu „*demise*“ pojem „*odstoupení*“).

5.3. Odvolání vlády

Český prezident disponuje touto pravomocí na základě čl. 75 Ústavy ČR: „*Prezident republiky odvolá vládu, která nepodalala demisi, ačkoliv ji byla povinna podat.*“ Jde o nekontrasignovanou pravomoc a prezident republiky ji musí povinně uplatnit v těch případech, kdy vláda měla obligatorně podat demisi (ty jsme si právě teď popsali výše v podkapitole 5.2. *Demise vlády*), avšak vláda tak neučinila. Prezident zde v takovém případě musí vystoupit jako *ochránce ústavnosti* a vládu odvolat. Dále je ústavněprávní úprava obsažena také v čl. 74 Ústavy ČR: „*Prezident republiky odvolá člena vlády, jestliže to navrhne předseda vlády.*“ Zde jde o situaci, kdy se neodvolává vláda jako celek, ale jen její jednotlivý člen na základě návrhu premiéra adresovaný prezidentu republiky. I v tomto případě má prezident republiky povinnost tak učinit, nemůže návrh od premiéra na odvolání člena vlády odmítnout. Nicméně Ústava nestanovuje žádnou konkrétní lhůtu, do kdy tak prezident musí učinit.

Koudelka k tomu doplňuje: „*Prezident (...) má právo posoudit, zda je návrh ústavně perfektní, a vzít jej na skutečnost výběru nástupce. (...) je nejen možné, ale i správné z hlediska nutnosti nepřetržitosti výkonu funkce ministra pro správu státu, že prezident tomuto návrhu okamžitě nevyhoví. Je věcí premiéra, aby navrhl nového ministra či alespoň souhlasil s tím, že sám na přechodnou dobu převezme řízení opuštěného ministerstva.*“⁶⁷

Ústavněprávní úprava na Ukrajině takovou prezidentskou pravomoc nezná. Pravomoc odolávat vládu jako celek ať už fakultativně či obligatorně, anebo jednotlivé členy vlády, včetně premiéra, je svěřena do rukou Parlamentu, a nikoliv prezidentu Ukrajiny, neboť je to Parlament, kdo tyto funkcionáře do jejich funkcí jmenuje, byť na návrh prezidenta. Úpravu nalezneme v čl. 85 odst. 1 bod 12) Ústavy Ukrajiny a pak také v čl. 18 zákona Ukrajiny № 794-VII/2014 z 27. února 2014 – „O Kabinetu ministrů Ukrajiny.“

6. Pravomoci prezidenta spojené s fungováním moci soudní

6.1. Jmenování soudců

Pravomoci prezidenta ČR v této oblasti jsou ústavněprávně upraveny v čl. 62 písm. e) Ústavy ČR: „*Prezident republiky jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy.*“ Opětovně je do upraveno i v čl. 84 odst. 2 Ústavy ČR: „*Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky se souhlasem Senátu.*“ V zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu je v § 2 konkretizováno, že prezident republiky jmenuje ze soudců Ústavního soudu předsedu a dva místopředsedy Ústavního soudu. Prezident tedy nesmí na tento post vybrat jakéhokoliv soudce, ale jen soudce Ústavního soudu a dále je stanoven počet: jeden předseda a dva místopředsedové. Jde o nekontrasignovanou pravomoc, avšak v § 6 odst. 1 zák. o Ústavním soudu je stanoveno, že si prezident republiky vyžádá od Senátu souhlas ke jmenování soudce Ústavního soudu, jde tedy o jakousi relativní autonomii

⁶⁷ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 183-184.

v rozhodování prezidenta republiky v této věci. Návrhy kandidátů na soudce Ústavního soudu předkládá Senátu prezident republiky. V následujícím odst. 2 příslušného § je pak stanoveno, že pokud není dán souhlas podle odstavce 1 do 60 dnů poté, kdy si jej prezident republiky vyžádal, a to jen proto, že Senát v uvedené lhůtě o této věci nehlasoval, tak platí, že k jmenování soudce Senát svůj souhlas dal. Je potřeba zmínit, že prezident republiky potřebuje souhlas od Senátu pouze ke jmenování soudce Ústavního soudu, nikoliv když z těchto soudců Ústavního soudu pak vybírá předsedu a místopředsedy – tam už souhlas Senátu prezident republiky nepotřebuje.

V čl. 62 písm. f) Ústavy ČR je pak stanoveno: „*Prezident republiky jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu.*“ Opět jde o nekontrasignovanou pravomoc. Dle dikce Ústavy ČR by zde prezident republiky neměl být ve svém výběru omezen pouze na určitý okruh soudců daného soudu, ale předsedou a místopředsedy Nejvyššího soudu by měl moci jmenovat jakéhokoliv soudce z jakéhokoliv obecného soudu. To však změnil Ústavní soud svým nálezem⁶⁸, v němž judikoval, že prezident republiky nemůže jmenovat do funkcí předsedy a místopředsedů Nejvyššího soudu soudce z jiných obecných soudů, ale jen soudce z Nejvyššího soudu, kteří jsou k němu přiděleni rozhodnutím ministra spravedlnosti, jmenování prezidentem republiky je pak ještě navázáno na předchozí souhlas předsedy Nejvyššího soudu. Ústavní soud tak z původně nekontrasignované pravomoci prezidenta republiky udělal sdílenou pravomoc prezidenta republiky s předsedou Nejvyššího soudu.⁶⁹

Dle čl. 63 odst. 1 písm. i) Ústavy ČR: „*Prezident republiky dále jmenuje soudce.*“ Jde o jmenování soudců obecných soudů, včetně Nejvyššího správního soudu, nikoliv však Ústavního a Nejvyššího soudu – ty mají zvláštní úpravu (viz. odstavce výše). Jde o kontrasignovanou pravomoc. V čl. 93 odst. 1 Ústavy ČR je pak dále konkretizováno: „*Soudce je jmenován do funkce prezidentem republiky bez časového omezení. Svě funkce se ujímá složením slibu.*“ a v násl. odst. 2 jsou pak stanoveny podmínky, které musí splňovat kandidát na post soudce.

Jmenování některých soudních funkcionářů je pak upraveno na zákonné úrovni zákonem č. 6/2002 Sb., zákon o soudech a soudcích, kde je v § 103 odst. 1 a § 104 odst. 1 stanoveno, že prezident republiky jmenuje na návrh ministra spravedlnosti předsedu a místopředsedy vrchních soudů a krajských soudů.

Na Ukrajině prezident také disponuje pravomocí jmenovat soudce Ústavního soudu, avšak ne všechny, ale jen $\frac{1}{3}$ (6 z 18) ústavních soudců, jak je stanoveno v čl. 106 odst. 1 bod 22) Ústavy Ukrajiny. Další $\frac{1}{3}$ pak vybírá Nejvyšší rada Ukrajiny (viz. čl. 85 odst. 1 bod 26) Ústavy Ukrajiny) a poslední $\frac{1}{3}$ vybírá sjezd soudců Ukrajiny (viz. čl. 148 odst. 2 Ústavy Ukrajiny). Předsedu a

⁶⁸ Ústavní soud: nález sp. zn. Pl. ÚS 17/06 (č. 222/2007 SbNU, sv. 43)

⁶⁹ JIRÁSEK, Jiří a kol. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013, s. 203.

místopředsedy si pak Ústavní soud Ukrajiny vybírá a jmenuje sám na speciálním plenárním zasedání (viz. čl. 148 odst. 5 Ústavy Ukrajiny).

Jmenování soudců obecných soudů pak prezident Ukrajiny provádí na základě čl. 128 odst. 1 Ústavy Ukrajiny, který stanovuje, že jmenování do funkce soudce uskutečňuje prezident Ukrajiny na návrh tzv. „*Vrchní rady spravedlnosti*.“

Čl. 128 odst. 2 Ústavy Ukrajiny pak stanovuje, že jmenování do funkce soudce se uskutečňuje po výběrovém řízení, podrobnosti pak stanovuje zákon Ukrajiny № 1402-VIII/2016 z 2. června 2016 – „O soudnictví a postavení soudců.“ Odst. 3 tohoto článku pak stanovuje, že předsedu Nejvyššího soudu Ukrajiny vybírá do funkce a odvolává z funkce cestou tajného hlasování plénum Nejvyššího soudu zákonem stanoveným způsobem.

6.2. Milost a amnestie

Jde o tradiční práva *hlavy státu*, které má své kořeny ve starých tradičních pravomocech monarchů. V Ústavě ČR sice nenalezneme pojem „*milost*“, nicméně ve svých jednotlivých ustanoveních Ústava upravuje její jednotlivé formy: čl. 62 písm. g): „*Prezident republiky odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem [tzv. agraciace – pozn. autora] a zabraňuje odsouzení [tzv. rehabilitace – pozn. autora]*“, dále pak čl. 63 odst. 1 písm. j): „*nařizuje, aby se trestní řízení nezačalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo [tzv. abolice]*.“

Pravomoce prezidenta republiky dle čl. 62 jsou bez kontrasignace, naopak pravomoce dle čl. 63 vyžadují kontrasignaci předsedou vlády či jím pověřeného člena vlády (v tomto případě zpravidla ministr spravedlnosti). Každopádně v případě všech forem milostí jde vždy o individuální akt, který je určen konkrétní osobě. Ústava nestanovuje žádná omezení či podmínky, naopak sám prezident může milost udělovat s podmínkami a pokud není podmínka splněna, tak může prezident rozhodnout i o zrušení milosti. Na udělení milosti také není žádný právní nárok, prezident republiky může milost udělit dokonce i bez žádosti a své milosti nemusí dokonce ani odůvodňovat.

Podrobnosti výkonu milosti prezidenta republiky jsou pak stanoveny v části čtvrté zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), kde je mj. v § 366 odst. 2 upraveno, že prezident republiky stanoví, v kterých případech může ministr spravedlnosti řízení o žádosti o milost provést a bezdůvodnou žádost zamítnout – jinak ale udělit milosti a amnestie může jen sám prezident a výkon této své pravomoci nemůže delegací pravomocí přenést na žádný jiný ústavní orgán (na rozdíl např. od uzavírání mezinárodních smluv či udělení státních vyznamenání).

Amnestie prezidenta ČR je pak upravena na ústavní úrovni v čl. 63 odst. 1 písm. k) Ústavy ČR: „*Prezident republiky dále má právo udělovat amnestii*.“ Jde tedy o kontrasignovanou pravomoc. Na rozdíl od milosti jde nikoliv o individuální akt, ale hromadný, kdy jeho účinky dopadají na určitý okruh osob, které jsou určeny jen obecnými znaky (např. věk, spáchaný trestný čin, výměra trestů

apod.). Dle § 368 trestního řádu o tom, zda daná osoba spadá pod amnestii či nikoliv, rozhodne vždy soud, nikoliv prezident republiky.

Právní úprava milosti na Ukrajině je upravena v čl. 106 odst. 1 bod 27) Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny uděluje milosti.*“ Toto na slovo skoupé ustanovení, které není doplnění žádným dalším článkem Ústavy, je pak dále rozvinuto a upřesněno dekretem prezidenta Petra Porošenka № 223/2015 z 21. dubna 2015 – „O řízení o udělení milosti“, ve kterém jsou stanoveny dopodrobna jaké formy milosti může prezident udělit a jak probíhá řízení o jejich udělení; jde tedy o prováděcí předpis, normativně-právní akt prezidenta Ukrajiny, jímž provádí výše citované krátké ustanovení čl. 106 odst. 1 bod 27) Ústavy Ukrajiny.

V tomto dekretu prezidenta Ukrajiny je striktně stanoveno, že omilostnění prezidenta Ukrajiny má pouze tyto formy: 1) nahrazení trestu odnětí svobody na doživotí trestem odnětí svobody v délce trvání nejméně dvaceti pěti let; 2) úplné nebo částečné osvobození od hlavních a dalších trestů. Na Ukrajině je tedy používána jen milost v podobě agraciace – abolicie a rehabilitace nejsou vůbec upraveny, a tudíž se nepoužívají.

O milost mohou tedy žádat jen již odsouzení pachatelé trestných činů, nikoliv osoby obviněné/obžalované. O udělení milosti pro konkrétní osobu může prezidenta Ukrajiny požádat Zplnomocněnec Nejvyšší rady Ukrajiny pro lidské práva (obdoba českého *ombudsmana*). Žádosti o milost mohou podávat osoby až po nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku soudu. Dále jsou stanoveny také určité časové lhůty, kdy mohou lidé žádat o milost – tak např. pokud není žádosti o milost vyhověno, lze další žádost podat nejdříve za jeden rok, anebo pokud jde o osoby odsouzené na doživotí, tak ty mohou poprvé prezidenta požádat o milost až po odpykání 25 let odnětí svobody ze svého trestu.

Žádosti o milost se podávají k „*Odboru pro státní občanství, milosti a státní vyznamenání Kanceláře prezidenta Ukrajiny*“, který je zřízen tímto dekretem a připravuje prezidentu Ukrajiny podklady k projednání žádosti o udělení milosti a informuje žadatele o výsledcích prezidentova posouzení. Jde čistě o administrativní odbor Kanceláře prezidenta Ukrajiny, který má na starosti administrativu mj. právě kolem udílení milostí. Žádosti o milost a materiály připravené *Odborem* jsou totiž pak předběžně projednávány ještě v tzv. „*Komisi prezidenta Ukrajiny k otázkám milosti*“, to je pak vlastní poradní orgán prezidenta Ukrajiny zřízený při Kanceláři prezidenta Ukrajiny, který se právně vyjadřuje k žádostem o udělení milosti. Pokud prezident Ukrajiny vyhoví žádosti o milost, tak danou osobu omilostní formou dekretu prezidenta Ukrajiny.

Amnestie na Ukrajině nepatří do pravomoci prezidenta, ale Nejvyšší rady Ukrajiny, tj. Parlamentu, který je provádí formou *ad hoc* zákonů (viz. čl. 92 odst. 3 Ústava Ukrajiny).

7. Další pravomoci prezidentů ČR a Ukrajiny a jejich vztah k dalším orgánům a institucím

7.1. Prezident České republiky

Dle čl. 62 písm. j) Ústavy ČR: „*Prezident republiky jmenuje prezident a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu.*“ Jde o nekontrasignovanou pravomoc, avšak v čl. 97 odst. 2 Ústavy ČR je pak konkretizováno, že „*Prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu jmenuje prezident republiky na návrh Poslanecké sněmovny.*“ Odvolat je může prezident republiky opět na návrh Poslanecké sněmovny (z taxativně uvedených důvodů v § 10 odst. 9 zák. č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu).

Dle čl. 62 písm. k) Ústava ČR: „*Prezident republiky jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.*“ Zák. č. 442/2000 Sb., o České národní bance pak konkretizuje, že Bankovní rada má sedm členů, včetně guvernéra ČNB, dvou viceguvernéřů a dalších 4 členů. Všechny je jmenuje prezident republiky bez kontrasignace, jak judikoval Ústavní soud ČR ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/01 (N 91/22 SbNU, č. 285/2001 Sb.). Odvolat členy Bankovní rady na základě výše zmíněného zákona o ČNB pak může prezident republiky pouze s kontrasignací.

Velmi rozsáhlá je kreační pravomoc prezidenta republiky, kdy na základě příslušných zákonů a s kontrasignací jmenuje a odvolává celou řadu významných funkcionářů, např.: předsedu Českého statistického úřadu; předsedu a inspektory ÚOHS; vedoucího Kanceláře prezidenta republiky a náčelníka vojenské kanceláře prezidenta republiky a další.

Prezident České republiky pak také na základě čl. 63 odst. 1 písm. h) Ústavy ČR propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán. Tedy nejenže je zde nutná kontrasignace, ale je také i možnost delegovat tuto pravomoc na jiný orgán.

A nakonec, vzhledem k tomu, v jaké době plné bezpečnostních rizik, hrozeb a válek žijeme, tak je nesmírně důležité zmínit také vztah prezidenta republiky k armádě a věcem vojenským. Výše už jsme zmínili, že prezident republiky jmenuje náčelníka Generálního štábu Armády ČR a také náčelníka své Vojenské kanceláře prezidenta republiky. Dále prezident dle čl. 63 odst. 1 písm. g) Ústavy ČR jmenuje a povyšuje generály. Jde o pravomoc nekontrasignovanou. A to nejdůležitější – je vrchním velitelem ozbrojených sil na základě čl. 63 odst. 1 písm. c) Ústavy ČR; podrobnosti pak upravuje celá řada zákonů, např. zák. č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR, zák. č. 585/2004 Sb., branný zákon a další.

Prezident republiky jako *vrchní velitel ozbrojených sil* je nadřazen všem příslušníkům ozbrojených sil, jsou mu ozbrojenými silami vzdávány vojenské pocty. Prezident republiky např. schvaluje vojenské řády, propůjčuje čestné a historické názvy vojenským útvarům či propůjčuje bojové zástavy. Za rozhodnutí prezidenta republiky v oblasti obrany státu odpovídá vláda a akty

prezidenta republiky tedy musí být kontrasignovány buď premiérem či ministrem obrany (z povahy věci). Ústava prezidentu republiky nesvěřuje pravomoc vyhlášovat válku či válečný stav (ostatně pojem *vyhlásit válku* české ústavní právo vůbec nepoužívá). Vyhlásit válečný stav je pravomoc Parlamentu ČR (viz. čl. 39 odst. 3 Ústavy ČR).

Vyhlášení válečného stavu Parlamentem ČR je pak důležitou podmínkou pro další prezidentskou pravomoc – a to vyhlášení mobilizace. Tu může prezident republiky nicméně vyhlásit pouze na návrh vlády, stejně tak jako demobilizaci po ukončení válečného stavu. Mobilizaci vyhláší prezident republiky v hromadných sdělovacích prostředcích, demobilizaci pak vyhláší demobilizačním nařízením (viz. § 29 zák. č. 585/2004, branný zákon). Ústavní zák. č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR pak také stanovuje, že prezident republiky nemůže po dobu válečného stavu uplatnit své právo veta vůči zákonům přijatým ve zkráceném řízení (viz. § 8 odst. 3). Dle § 9 odst. 3 daného zákona má právo „účastnit se schůzí Bezpečnostní rady státu, vyžadovat od ní a jejích členů zprávy a projednávat s ní nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti.“

Nakonec je důležité zmínit také ust. čl. 63 odst. 2 Ústavy ČR: „*Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.*“ Toto blanketní ustanovení dává zákonodárcům možnost na zákonnou úpravou rozšířit a zpřesnit prezidentské pravomoce, nikoliv však naopak. Příkladem těchto dalších pravomocí upravených na zákonné úrovni může být např. vyhlášení voleb prezidentem republiky do zastupitelstev krajů dle § 3 odst. 1 zák. č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů.

7.2. Prezident Ukrajiny

Výčet pravomocí prezidenta Ukrajiny, který jsme ještě nezmínili je velký, ale vzhledem k omezenému rozsahu diplomové práce tyto pravomoce uvedu jen stručně, přehledově. Ještě jednou zde připomínám, že je ústavně zakotveno, že výkon svých pravomocí nemůže prezident Ukrajiny předat žádné jiné osobě ani orgánu a také mu přísluší vykonávat další pravomoce Ústavou Ukrajiny neupravené přímo, ale upravené na zákonné úrovni. K provádění Ústavy a zákonů může prezident Ukrajiny vydávat dekrety.

Dle čl. 106 odst. 1 bod 6) Ústavy Ukrajiny: *Prezident Ukrajiny vyhláší celostátní referendum ohledně změny Ústavy Ukrajiny v souladu s článkem 156 této Ústavy, vyhláší celostátní referendum z národní iniciativy [v souladu s čl. 72].* Jde o velmi významnou pravomoc prezidenta Ukrajiny, kterou může obejít řádný zákonodárný proces ohledně změny Ústavy a nechat o změnách rozhodnout samotné občany, kteří se tak formou přímé demokracie můžou podílet na změnách Ústavy – základního zákona Ukrajiny. Dle zmíněného čl. 72 mohou dokonce i sami lidé konání takového celonárodního referendum prezidentovi navrhnout – pokud petici podepíše alespoň 3 milióny lidí, min. 100 tisíc

podpisů musí být z každé oblasti (kraje) Ukrajiny. Referendum se nepřipouští ohledně zákonů o daních, rozpočtu a amnestii.

Dále tu je velmi rozsáhlá kreační pravomoc, do které spadá celá řada jmenování i odvolávání různých funkcionářů, např.: jmenování a odvolávání poloviny ze složení Rady Národní banky Ukrajiny (čl. 106 odst. 1 bod 12)); jmenování a odvolávání poloviny ze složení Národní rady Ukrajiny pro televizní a rádiové vysílání (čl. 106 odst. 1 bod 13)); dle čl. 106 odst. 1 bod 14) Ústavy Ukrajiny prezident Ukrajiny podává návrh Nejvyšší radě na jmenování vedoucího Služby bezpečnosti Ukrajiny (civilní kontrarozvědka) a další.

V rámci moci výkonné jsou na Ukrajině velmi důležité tzv. „*místní státní administrace*“, jejichž postavení je upraveno čl. 118–119 Ústavy Ukrajiny a také zákonem Ukrajiny № 586-XIV/1999 z 9. dubna 1999 – „*O místních státních administracích*.“ Města Kyjev a Sevastopol mají pak svoji místní státní administraci upravenou zvláštními zákony. Tyto administrace mají v první řadě za úkol výkon Ústavy a zákonů Ukrajiny, aktů prezidenta Ukrajiny, Kabinetu ministrů Ukrajiny a jiných orgánů výkonné moci (čl. 119 odst. 1 bod 1) Ústavy Ukrajiny). V čele těchto administrací na všech úrovních od obecních až po krajské stojí vedoucí, které jmenuje a odvolává na návrh vlády právě prezident Ukrajiny (čl. 118 odst. 3 Ústavy Ukrajiny). Tito vedoucí se pak zodpovídají prezidentu a vládě (čl. 118 odst. 4 Ústavy Ukrajiny). Rozhodnutí vedoucích místních státních administrací, které nejsou v souladu s Ústavou nebo zákony Ukrajiny, jinými akty zákonodárství Ukrajiny, mohou být v souladu se zákonem zrušeny prezidentem Ukrajiny nebo vedoucím místní státní administrace vyššího stupně (čl. 118 odst. 7 Ústavy Ukrajiny). Krajská nebo okresní rada může vyslovit nedůvěru vedoucímu odpovídající místní státní administrace, na základě tohoto prezident Ukrajiny přijímá rozhodnutí a dává odůvodněnou odpověď (čl. 118 odst. 8 Ústavy Ukrajiny). Prezident Ukrajiny tedy má velký vliv na výkon exekutivy v celém státě na všech vertikálních úrovních, a to především na základě svých dekretů a této vertikální soustavy administrativních [exekutivních] orgánů, jež jeho dekrety vykonává, a jejíž personální složení prezident ovlivňuje skrze svoji kreační pravomoc.

Vzhledem k tomu, že už od r. 2014 probíhá mezi Ukrajinou a Ruskem ozbrojený konflikt, tak je velmi důležité zde zmínit pravomoci prezidenta Ukrajiny také ve vztahu k armádě, obraně a bezpečnosti státu. Prezident Ukrajiny dle čl. 106 odst. 1 bod 18) Ústavy Ukrajiny předsedá tzv. „*Radě národní bezpečnosti a obrany Ukrajiny*“, jde o obdobu české *Bezpečnostní rady státu*, jen s tím rozdílem, že má zde prezident Ukrajiny více pravomocí a zcela formuje její složení dle své libosti; jde o koordinační orgán pro otázky národní bezpečnosti a obrany pro prezidenta Ukrajiny; tento orgán koordinuje a kontroluje činnosti orgánů výkonné moci ve sféře národní bezpečnosti a obrany (viz. čl. 117 Ústavy Ukrajiny).

Dle čl. 106 odst. 1 bod 19) Ústavy Ukrajiny: „*Prezident Ukrajiny podává Nejvyšší radě Ukrajiny žádost o vyhlášení stavu války a v případě ozbrojené agrese proti Ukrajině přijímá rozhodnutí o použití Ozbrojených sil Ukrajiny a jiných stvořených v souladu se zákony Ukrajiny vojenských formací.*“ V ČR prezident nepodává návrh Parlamentu na vyhlášení válečného stavu, naopak na Ukrajině ano.

Čl. 106 odst. 1 bod 20) Ústavy Ukrajiny pak stanovuje, že prezident Ukrajiny „*přijímá v souladu se zákonem rozhodnutí o celkové nebo částečné mobilizaci a zavedení vojenského stavu na Ukrajině nebo v jejích jednotlivých místech v případě brozby napadení, nebezpečí pro státní nezávislost Ukrajiny.*“ Zde je tedy pravomoc stejná jako v případě českého prezidenta, který také vyhláší mobilizaci na základě zákonného zmocnění, ovšem u českého prezidenta je tato pravomoc vázána na návrh vlády, naproti tomu na Ukrajině tak může prezident činit i bez návrhu vlády.

Dle čl. 106 odst. 1 bod 21) Ústavy Ukrajiny „*přijímá v případě nezbytnosti rozhodnutí o zavedení na Ukrajině nebo v jejích jednotlivých místech zvláštního stavu a také vyhláší v případě nezbytnosti jednotlivá místa na Ukrajině zónami zvláštní ekologické situace – s následným potvrzením těchto rozhodnutí Nejvyšší radou Ukrajiny.*“ Opět jde o pravomoc, kterou českému prezidentovi úst. zák. o bezpečnosti státu nedává.

Obzvláště nyní v těchto velmi těžkých dobách je pro Ukrajinu nesmírně důležitá její armáda – Ozbrojené síly Ukrajiny (ukr. Збройні сили України, zkráceně „ЗСУ“, tedy „ZSU“). Dle čl. 106 odst. 1 bod 17) Ústavy Ukrajiny je prezident Ukrajiny „*vrchním velitelem Ozbrojených sil Ukrajiny; jmenuje a odvolává z funkcí vrchní velení Ozbrojených sil Ukrajiny, jiných vojenských formací; vykonává řízení ve sférách národní bezpečnosti a obrany státu.*“ Dle čl. 106 odst. 1 bod 24) Ústavy Ukrajiny prezident Ukrajiny „*uděluje vyšší vojenské hodnosti, vyšší diplomatické úrovně a jiné speciální hodnosti a třídy hodnosti*“, následující bod 25) stanovuje, že prezident „*vyznamenává státními vyznamenáními; řídí prezidentská vyznamenání a vyznamenává jimi.*“

Přímo v Ústavě Ukrajiny je pak ještě upravena v čl. 106 odst. 1 bod 26) upraveno, že prezident Ukrajiny „*rozhoduje o přijetí ukrajinského občanství a ukončení [zbavení – pozn. autora] ukrajinského občanství, o udělení azylu na Ukrajině.*“ Opět jde o pravomoc, kterou u českého prezidenta nenajdeme.

A nakonec dle čl. 106 odst. 1 bod 28) Ústavy Ukrajiny prezident Ukrajiny „*vytváří v mezích výdajů stanovených ve státním rozpočtu Ukrajiny pro výkon svých pravomocí konzultační, poradní a jiné pomocné orgány a služby.*“

Závěr

„Právo dělá z člověka občana a nejdůležitějším právním aktem v právním řádu jakéhokoliv státu je právě ústava, jakožto základní zákon státu, jenž je nutno zkoumat a komparovat s jinými, pokud chceme lépe porozumět celému právnímu řádu.“⁷⁰

A jednou z nejdůležitějších částí každé ústavy je právě i úprava postavení a pravomocí hlavy státu, jakožto významného ústavního orgánu a reprezentanta státu. Prezident je skutečně životně důležitým orgánem, mnohdy mi připomíná spíše srdce státu než hlavu státu, neboť nám umožňuje překonat politické, ústavní a jiné krize a těžkosti v dějinách státu; jde o živoucí symbol státu, o který se mohou jeho občané vždy opřít v dobách míru i války.

V této kvalifikační práci jsem popisoval a porovnával pravomocce prezidentů České republiky a Ukrajiny a došel jsem k závěru, že obě ústavy mají v této oblasti svá „pro“ i „proti“ a mohou se od sebe i navzájem inspirovat. Dle mého názoru by české ústavě neuškodilo místy více zpřesnit, konkretizovat některé pravomoci prezidenta republiky tak, jak je tomu např. v Ústavě Ukrajiny. Naopak ukrajinská ústava se mi zdá místy možná až moc obsáhlá, a naopak by jí neuškodilo inspirovat se jasnými a stručnými ustanoveními ústavy české.

Při komparaci ústav skutečně na první pohled vidíte, že česká se svými 113 články oproti ukrajinské ústavě se 161 články opravdu krátká, a i jednotlivé články jsou méně obsáhlé – je to ale do jisté míry dáno i tím, že Ústava Ukrajiny přímo v sobě zahrnuje širší materii, která je přímo vtělena do ústavní listiny, zatímco v ČR je tato úprava svěřena ústavním zákonům či dokonce zákonům „běžným.“

Samotného mě při komparaci prezidentských pravomocí překvapilo, že ačkoliv je postavení ukrajinského prezidenta koncipováno jako silné s širokými pravomocemi v rámci poloprezidentského systému oproti parlamentnímu systému České republiky, tak český prezident disponuje několika významnými pravomocemi, které naopak ukrajinský prezident nemá, ale mít by je mohl, neboť by to více korespondovalo s jeho silným postavením v rámci ukrajinského ústavního systému, jde např. pravomoc svolat zasedání Parlamentu anebo o pravomoc prezidenta odvolat vládu v případě, že nepodala demisi, když k tomu byla povinna. Český prezident takovou pravomoc má, ukrajinský nikoliv – na Ukrajině pravomoc odvolat vládu má pouze Parlament.

Zde tedy vidím velké rezervy pro ukrajinskou ústavu, kudy se může ubírat další ústavní vývoj, další změny Ústavy Ukrajiny. Naopak česká ústava by mohla konečně zakotvit způsob konání celostátního referenda a jednou z možných variant řešení by mohlo být, že by referendum vyhlášoval právě prezident republiky, třeba i z občanské iniciativy, tak jak je tomu na Ukrajině.

⁷⁰ KAPUSTEJ, Vasil. *Komparace ústavního vývoje České republiky a Ukrajiny po rozpadu SSSR*. Olomouc, 2018. Bakalářská práce. Univerzita Palackého, Katedra ústavního práva. Vedoucí Jiří Jirásek, s. 34.

Zcela na závěr je ale třeba říci, že pro zdravý ústavní vývoj je v první řadě potřeba mír a stabilita. Je tedy třeba překonat toto těžké období v dějinách Ukrajiny a vyjít vítězně z konfrontace s Ruskou federací tak, aby se Ukrajina mohla dále zdravě rozvíjet jako samostatný, suverénní unitární právní stát, jako součást rodiny navzájem rovných demokratických právních států, které si mohou sami vybírat vlastní cestu rozvoje, jak ostatně je zakotveno přímo i v samotné ústavní listině ukrajinské ústavy.

Seznam použitých zdrojů:

České monografie:

BAHÝLOVÁ, Lenka. In: BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, 1536 s.

BARTOŇ, Michal. Rozhodování prezidenta republiky na návrh a rozhodování s kontrasignací – několik poznámek k rozhodnutí NSS ve věci justičních čekatelů. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, 236 s.

FILIP, Jan, SVATOŇ, Jan. *Státověda*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2011, 400 s.

GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2013, 520 s.

JANTSOVÁ, Kateřina. In: SUCHÁNEK, Radovan, JIRÁSKOVÁ, Věra at al. *Ústava české republiky v praxi*. Praha: Leges, 2009, 384 s.

JIRÁSEK, Jiří a kol. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013, 368 s.

KOUDELKA, Zdeněk, *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, 376 s.

KYSELA, Jan. Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní. In: BRUNCLÍK, Miloš, NOVÁK, Miroslav (eds). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2008, 400 s.

KYSELA, Jan. Výkonná moc jako objekt změn Ústavy ČR. In: HLOUŠEK, Vít, ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2004, 285 s.

PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář*. 1. díl. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání. Praha: Linde, 1998, 772 s.

WAGNEROVÁ, Eliška. Prezident republiky a Ústavní soud. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, 236 s.

MLSNA, Petr, KNĚŽÍNEK, Jan. *Mezinárodní smlouvy v českém právu*. Praha: Linde, 2009, 605 s.

WEYR, František. *Československé právo ústavní*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 424 s.

WINTR, Jan. Prezident republiky jako reprezentant státu, garant řádu a moderátor politických sporů. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, 236 s.

Ukrajinské monografie:

БАРАБАШ, Ю.Г. *Конституційне право України: Навчальний посібник*. Від. 4-те. Київ: Атіка, 2007, 568 с.

СКРИПЮК, О. В. *Конституційне право України: Підручник для студ. вищ. навч. закл.* Київ: Видавничий Дім „Ін Юре“, 2010, 672 с.

ГРАБОВА, Я., О. Президент України. In: АФАНАСЬЄВА, М., В., БАЛЬЦІЙ, Ю., Ю., БАТАН, Ю., Д.(eds.). *Конституційне право України: Прагматичний курс. Навчальний посібник*. Одеса: Юридична література, 2017, 256 с.

КРАВЧЕНКО, В.В. *Конституційне право України*. Київ: Кондор Ліра-К, 2012, 576 с.

ТЕРТИШНИК, В. М. *Конституція України. Науково-практичний коментар*. Київ: Алерта, 2022. 430 с.

ТЕТАРЧУК, І. В. *Конституційне право України*. Київ: Цул, 2015, 218 с.

ТЕРЛЕЦЬКИЙ, Д., АФАНАСЬЄВА М., БАТАН, Ю. та інші. *Конституційне право: навчальний посібник*. Одеса: Фенікс, 2023, 584 с.

Články v odborném časopise:

KREJČÍ, Jaroslav. Prezidentský režim, parlamentní režim a právo soudů zkoumatí ústavnost zákonů. *Moderní stát*, 1935, roč. 6, č. 8, s. 193.

KREJČÍ, Jaroslav. Problém právního postavení hlavy státu v demokracii. Praha: *Moderní stát*, 1935, roč. 8, č. 4, s. 14-18.

Právní předpisy České republiky:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení č. 2/1993 Sb., usnesení České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 2/1969 Sb., kompetenční zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 442/2000 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/2002 Sb., o sodech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 7/2002 Sb., o řízeních ve věcech soudců, státních zástupců a exekutorů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 585/2004 Sb., branný zákon, ve znění pozdějších předpisů

Směrnice vlády č. 131 z 11. února 2004

Nálezy Ústavního soudu České republiky:

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/06 (č. 222/2007 SbNU, sv. 43)

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 14/01 (N 91/22 SbNU, č. 285/2001 Sb.)

Právní předpisy Ukrajiny:

Zákon № 254к/96-BP – Ústava Ukrajiny ze dne 28. 6. 1996, ve znění pozdějších předpisů

Zákon Ukrajiny № 586-XIV/1999 z 9. dubna 1999 – „O místních státních administracích“

Zákon Ukrajiny № 1906-IV z 29. června 2004 – „O mezinárodních smlouvách Ukrajiny“

Zákon Ukrajiny № 4061-VI/2011 ze 17. listopadu 2011 – „O volbách národních poslanců Ukrajiny“

Zákon Ukrajiny № 794-VII/2014 z 27. února 2014 – „O Kabinetu ministrů Ukrajiny“

Zákon Ukrajiny № 1402-VIII/2016 z 2. června 2016 – „O soudnictví a postavení soudců“

Zákon Ukrajiny № 2449-VIII/2018 ze dne 7. června 2018 – „O diplomatické službě“

Dekret prezidenta Volodymyra Zelenského № 99/2021 ze dne 15. března 2021 – „O postavení zahraničních diplomatických institucí Ukrajiny“

Dekretem prezidenta Petra Porošenka № 223/2015 z 21. dubna 2015 – „O řízení o udělení milosti“

Dekret prezident Viktora Juščenka № 970/2006 z 15. listopadu 2006 – „O postupu přípravy a zavedení aktů prezidenta Ukrajiny“

Nálezy, usnesení a rozhodnutí Ústavního soudu Ukrajiny

Usnesení Ústavního soudu Ukrajiny sp. zn. № 11-з (Справа № 018/6-97) ze dne 8. května 1997, ve věci ústavní stížnosti Mykoly Pavloviče Romančuka ohledně oficiálního výkladu čl. 102 Ústavy Ukrajiny

Rozhodnutí Ústavní soud Ukrajiny sp. zn. № 23-рп/2008 (Справа № 1-38/2008) ze dne 15. října 2008, kterým odpověděl na návrh 51 národních poslanců ohledně oficiálního výkladu čl. 106 odst. 1 bod 6) Ústavy Ukrajiny

Rozhodnutí Ústavní soud Ukrajiny sp. zn. № 2-рп/2009 (Справа № 1-2/2009) ze dne 15. ledna 2009, ve věci založené na ústavním podání 53 lidových poslanců Ukrajiny ohledně souladu s Ústavou Ukrajiny (ústavností) Dekretu prezidenta Ukrajiny „O některých otázkách řízení zahraničněpolitických aktivit státu“

Rozhodnutí Ústavní soud Ukrajiny № 11-рп/1998 (Справа N 1-19/98) ze 7. července 1998

Rozhodnutí Ústavní soud Ukrajiny № 6-рп/2008 (Справа № 1-2/2008) z 16. dubna 2008

Internetové zdroje:

Stránka prezidenta České republiky:

<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/pravomoci-prezidenta>

Stránka prezidenta Ukrajiny, záložka s databází dekretů:

<https://www.president.gov.ua/documents/decrees>

Databáze rozhodnutí Ústavního soudu Ukrajiny:

<https://ccu.gov.ua/docs/9>

Stránka Nejvyšší rady Ukrajiny (Parlamentu Ukrajiny), záložka se zákonodárstvím:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws>

Stránka Kabinetu ministrů Ukrajiny (vlády Ukrajiny), záložka s databází právních aktů vlády:

<https://www.kmu.gov.ua/npasearch>

Jiné:

KAPUSTEJ, Vasyl. *Komparace ústavního vývoje České republiky a Ukrajiny po rozpadu SSSR*. Olomouc, 2018. Bakalářská práce. Univerzita Palackého, Katedra ústavního práva. Vedoucí Jiří Jirásek, 41 s.

Abstrakt

Obsahem této diplomové práce je popis a komparace ústavních a zákonných pravomocí prezidentů České republiky a Ukrajiny v současné platné a účinné právní úpravě. Diplomová práce je rozdělena na 7 kapitol, přičemž v první kapitole se věnuji se věnuji popisu funkce prezidenta republiky a jeho postavení v ústavním systému. V druhé kapitole naleznete popis tzv. kontrasignace, také delegaci pravomocí a náhradnímu výkonu pravomocí prezidenta.

Následně jsem přistoupil k samotnému jádru diplomové práce a ve třetí kapitole jsem popsal a komparoval pravomoci prezidentů v oblasti zahraničních vztahů; ve čtvrté kapitole jsme si popsali a porovnali pravomoci prezidentů spojené s fungováním parlamentu; v páté kapitole jsem se věnoval pravomocím prezidentů spojeným s fungováním vlády; v šesté kapitole jsme si probrali pravomoci prezidentů, které jsou spojeny s fungováním moci soudní, a nakonec v sedmé kapitole jsem stručně popsal zbytkovou kategorii pravomocí, které jsme si nezařadili do žádné z výše uvedených kapitol.

V závěru pak hodnotím celou práci a poznatky, ke kterým jsem došel na základě komparace jednotlivých prezidentských pravomocí v obou zemích a nastiňuji možný další vývoj *de lege ferenda* na základě poznatků, ke kterým jsem v závěru diplomové práce došel.

Abstract

The content of this thesis is a description and comparison of the constitutional and legal presidential powers of the presidents of the Czech Republic and Ukraine in the current valid legal system. The diploma thesis is divided into 7 chapters, with the first chapter devoted to the description of the function of the president of the republic and his position in the constitutional system. In the second chapter, you will find a description of the so-called countersignature presidential powers, as well as the delegation of powers and the substitute exercise of the presidential powers.

Subsequently, I approached the very core of the thesis and in the third chapter I described and compared the presidential powers in the field of foreign relations; in the fourth chapter, I described and compared the presidential powers associated with the functioning of parliament; in the fifth chapter, I focused on the presidential powers connected with the functioning of the government; in the sixth chapter, I discussed the presidential powers, which are connected with the functioning of the judicial power, and finally, in the seventh chapter, I briefly described the remaining category of presidential powers that we did not include in any of the above chapters.

In the end, I evaluate the whole work and the findings I have reached based on the comparison of individual presidential powers in both countries and outline the possible further development of presidential powers based on the findings I have reached at the end of the diploma thesis.

Klíčová slova – Key words

komparace – comparison

ústava – constitution

prezidentská pravomoc – presidential power

moc zákonodárná – legislative power

moc výkonná – executive power

moc soudní – judicial power

prezident České republiky – president of the Czech Republic

prezident Ukrajiny – president of Ukraine

dekret presidenta Ukrajiny – decree of the President of Ukraine

návrh zákona – draft law

zákon – law

usnesení – resolution

volby – election

ústavní pořádek – constitutional order

Ústavní soud – Constitutional Court

Poslanecká sněmovna – House of Commons

Senát – Senate

Nejvyšší rada Ukrajiny (Parlament Ukrajiny) – Supreme Council of Ukraine (Parliament of Ukraine)

Kabinet ministrů Ukrajiny (vláda) – Cabinet of Ministers of Ukraine (government)